

Namnändringar och inofficiella namn inom den
urbana namngivningen i Sverige

Kristian Rosengren

ISRN/LUTVDG/TVLM/15/5344 SE

© Kristian Rosengren 2015

Fastighetsvetenskap
Lunds Tekniska Högskola, Lund 2015

Lunds Tekniska Högskola
Avdelningen för fastighetsvetenskap
Box 118
221 00 LUND

Telefon: 046-222 74 21
Telefax: 046-222 73 92

Typsnitt Times new roman normal 11 p

Namnändringar och inofficiella namn inom den urbana namngivningen i Sverige

Geographical renaming and unofficial names within urban place naming in Sweden

Examensarbete utfört av/Master of Science Thesis by:

Kristian Rosengren, civilingenjörsutbildning i Lantmäteri, LTH, Lunds Universitet

Handledare/Supervisor:

Klas Ernard Borges, universitetslektor, Fastighetsvetenskap, LTH, Lunds Universitet

Examinator/Examiner:

Malin Sjöstrand, universitetslektor, Fastighetsvetenskap, LTH, Lunds Universitet

Opponent/Opponent:

Anna Larsson, civilingenjörsutbildning i Lantmäteri, LTH, Lunds Universitet

Nyckelord:

Ortnamn, namngivning, namnsättning, namnändring, områdesnamn, fastighetsbildning, Kulturmiljölagen

Keywords:

Place names, geographical naming, geographical renaming, unofficial place names, property formation, Swedish Heritage Conservation Act

Abstract

The aim of this Master of Science thesis is to study the frequency of geographical renaming and unofficial names among Sweden's urban place-names and to provide knowledge to those who work with urban place-names.

The methods used: literature studies, case studies, interviews and a questionnaire directed at place name officials from a selection of Sweden's municipalities.

Conclusion:

The official urban place-naming in Sweden is in most cases handled by the municipalities and takes place in accordance with established practices rather than any actual legislation. Since 2000, the geographical place-names are included in the national Heritage Conservation Act which, among other things, stipulates that established geographical names must not be altered without good cause.

The questionnaire directed at a selection of place-name officials shows that the knowledge of the Act of 2000 is widespread and constitutes a foundation for the work. Suggestions for re-naming are relatively rare and in most cases denied, unless the current name has some serious flaw with regards to how easy it is to spell, perceive and remember, or if it can be found to be offensive. The case studies show different types of actual re-naming cases, both denied and approved.

Unofficial names have also been investigated in the questionnaire. Almost all of the investigated municipalities have come in contact with such names, but they have not found them to be a real problem since they eventually "fade out" in most cases. The case studies illustrate the unclear origins of unofficial names as well as their undefined use, but also their popularity and market value for commercial organisations.

Two national and international place-name officials have been interviewed and they both describe an increasing "commercialisation" of urban place-names, and the potential risks of "parallel" names and an "undermining" of the official naming.

In order to secure well-functioning official place-naming henceforth the following key points have been identified in the thesis:

- Education for municipal place-name officials.
- Cooperation between municipalities and other "naming authorities".
- Information within municipalities, to other municipal organisations.
- An early start with naming in urban planning reduces the need for unofficial names.
- Commemorative place-naming should be practiced with great caution due to the various difficulties associated with those names.

Sammanfattning

Syftet med examensarbetet är att kartlägga och studera förekomsten av föreslagna namnändringar och inofficiella namn inom detaljplanelagt område i kommunerna, hur dessa hanteras samt med stöd av de vunna kunskaperna och erfarenheterna försöka dra slutsatser som kan leda till en förbättrad urban namnhantering i framtiden.

Metoderna som används i examensarbetet är: litteraturstudier (böcker, artiklar, uppsatser, förordningar, betänkanden, rapporter, m.m.), en enkätundersökning i form av intervjuer med kommunala tjänstemän som hanterar namnfrågor, fallstudier av elva namnändringar avseende ändringar och inofficiella namn, intervjuer med Namnberedningens i Stockholms ordförande Staffan Nyström och chefen för ortnamnssektionen vid Lantmäteriet, Annette Torensjö, språkteknolog Jussi Karlgren vid KTH, Maria Campos Björkquist, marknadsstrateg hos Skanska samt Hansi Karppinen, före detta projektledare hos Skanska.

Slutsatser:

Den officiella namngivningen i Sverige sköts inom detaljplanelagt område oftast av kommunerna. Denna verksamhet regleras av ett slags praxis och i många kommuner även särskilt antagna stadgar snarare än någon egentlig lagstiftning. Sedan 2000 finns dock en paragraf om ortnamn i den så kallade "Kulturmiljölagen" (*Lagen* (1988:950) om kulturminnen) som anger att "god ortnamnsred" ska iakttagas vid statlig och kommunal verksamhet och att hävdvunna namn inte får ändras utan starka skäl.

Den i arbetet genomförda enkätundersökningen bland kommunala tjänstemän som hanterar namnfrågor visar att kännedomen om Kulturmiljölagens lydelse avseende ortnamn är mycket god och att den även används i det dagliga arbetet. Förslag till ändringar av befintliga, hävdvunna namn är förhållandevis sällsynta i kommunerna och de avstyrks oftast, om det inte finns någon större brist i namnet – till exempel något som gör namnet svårt att uttala, uppfatta eller minnas, eller att namnet kan upplevas som stötande eller kränkande. Bland de genomförda fallstudierna hittas exempel både på ärenden där föreslagna ändringar har tillstyrkts och där de avstyrkts. Bland de skäl som anges till stöd för ändringar återfinns i några fall brister av det mer praktiska slaget i form av problem med felnavigering och postutdelning med anledning av namnet, och i några fall förefaller skälen stå att finna i en önskan om ett mer välklingande eller mer nobiliserat namn än det befintliga.

I arbetet har även förekomsten av så kallade *områdesnamn* eller inofficiella ortnamn i kommunerna studerats. Enkätundersökningen visar att sådana förekommer i nästan samtliga av de undersökta kommunerna, men att de tillfrågade tjänstemännen inte uppfattar att de medför några direkta praktiska problem, utan att de klingar av efterhand och därmed inte kolliderar med de officiellt fastställda namnen. Tre av de elva fallstudierna berör områdesnamn och dessa exempel illustrerar såväl deras oklara ursprung som odefinierade tillämpning, samt i åtminstone några fall deras popularitet och stora ekonomiska värde bland kommersiella aktörer.

För att komplettera studien av namnändringar och inofficiella namn har två personer aktiva både inom den nationella och den internationella ortnamnsvården intervjuats; Staffan Nyström menar att namngivningen både i Sverige och i hela västvärlden har genomgått och genomgår en kommersialisering vilket gjort att de alltmer ses som varumärken; Annette Torensjö ser en risk att den officiella namngivningen riskerar att undermineras av en utbredd parallell namngivning.

Följande har identifierats under arbetet som viktiga faktorer för att kunna uppnå en ändamålsenlig urban namngivning i kommunerna:

- *Utbildning* av tjänstemän och politiker som hanterar namnfrågor i kommunerna.
- *Samverkan* mellan olika kommuner och mellan kommuner och andra namngivare, till exempel Trafikverket och huvudmän för lokaltrafiken, med mera.
- *Information* om namngivning inom den egna kommunen, speciellt riktad till de förvaltningar som arbetar med exploatering, planering och kommunikation.
- *Att vara med tidigt* i detaljplaneprocessen med den officiella namngivningen i syfte att minimera behovet av inofficiella namn i onödan.
- *Memorialnamngivning* eller namngivning efter personer bör nyttjas med stor försiktighet och eftertanke, eftersom denna kan orsaka särskilda problem.

Förord

Examensarbetet är en avslutande del av civilingenjörsutbildningen inom Lantmäteri vid Lunds Tekniska Högskola. Arbetet har genomförts på avdelningen för fastighetsvetenskap under handledning av universitetslektor Klas Ernard Borges, som jag härmed vill tacka för hjälp och vägledning.

Idén och bakgrunden till arbetet kommer från studier av ett större antal aktuella namnreenden i Stockholms kommun samt artiklar i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet om inofficiella stadsdelsnamn i Stockholm.

Jag vill härmed tacka Staffan Nyström, ordförande i Namnberedningen i Stockholm, och Annette Torensjö, chef för ortnamnssektionen på Lantmäteriet, för att de lät sig intervjuas. Tack även till Jussi Karlgren, språkteknolog vid KTH, Maria Campos Björkquist, marknadsstrateg hos Skanska, och Hansi Karppinen, före detta projektledare på Skanska, för likaledes upplysande intervjuvar.

Ett stort tack även till alla respondenter som medverkade i enkätundersökningen bland landets kommuner. Deras beredvillighet att dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper bidrog i högsta grad till arbetet.

Stockholm, juni 2015

Kristian Rosengren

Innehållsförteckning

1 INLEDNING.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte.....	1
1.3 Avgränsningar.....	1
1.4 Målgrupp.....	1
1.5 Disposition.....	1
2 FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METODBESKRIVNING.....	3
2.1 Frågeställningar.....	3
2.2 Metodik.....	3
2.3 Litteratursammanfattning.....	3
2.4 Enkätundersökning.....	3
2.5 Fallstudier.....	4
2.6 Intervjuer.....	4
3 TEORETISK BAKGRUND OCH RELATERAT ARBETE.....	5
3.1 Namnsättning i Sverige.....	5
3.2 Terminologi.....	5
3.3 Historisk bakgrund.....	7
3.4 Kulturmiljölagens inverkan på namnsättning.....	9
3.5 Namnens funktion.....	11
3.6 Principer för namngivning.....	13
3.7 Memorialnamn.....	15
3.8 Namnändringar.....	18
3.9 Inofficiella namn och områdesnamn.....	19
4 PRESENTATION AV UTFÖRT ARBETE.....	21
4.1 Enkätundersökningen.....	21
4.1.1 Organisation.....	21
4.1.2 Ärendevolym.....	22
4.1.3 Antal tjänsteår.....	22
4.1.4 Kännedom om Kulturmiljölagens krav vid namngivning.....	23
4.1.5 Namnändringar.....	23
4.1.6 Inofficiella namn och områdesnamn.....	24
4.2 Fallstudier.....	24
4.2.1 Jan Inghe-Hagströms torg.....	25
4.2.2 Olof Palmes gata.....	27
4.2.3 Blackebergsbacken.....	28
4.2.4 Krakel Spektakels gata och ”barnboksnamnen”.....	31
4.2.5 Hammarby Sjöstad.....	33
4.2.6 Bällstaåvägen.....	34
4.2.7 Västermalm.....	36
4.2.8 Kvarteret Negeri.....	37
4.2.9 Värtavägen.....	41

4.2.10 Viljo Nousiainens gångväg.....	42
4.2.11 SoFo.....	44
5 DISKUSSION.....	47
5.1 Fyra perspektiv på namngivning.....	47
5.2 Namnändringar och områdesnamn – flera perspektiv.....	48
5.2.1 Tjänstemannens perspektiv.....	49
5.2.2 Ortnamnsvårdens perspektiv.....	49
5.2.3 Den kommersiella namngivningens perspektiv.....	50
5.3 Avslutande diskussion.....	51
6 SLUTSATSER.....	53
7 KÄLLFÖRTECKNING.....	55
7.1 Litteratur.....	55
7.2 Artiklar.....	55
7.3 Protokoll, m.m.....	57
7.4 Författningar, betänkanden, m.m.....	60
7.5 Rapporter, m.m.....	60
7.6 Muntliga källor.....	61
7.7 Övriga källor.....	61
8 FIGURFÖRTECKNING.....	63

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Namn på gator, kvarter, torg, parker och övriga allmänna platser inom detaljplanelagt område handläggs och beslutas av kommunerna. Författaren har i sitt arbete kommit i kontakt med de namnberedande myndigheterna i Stockholms kommun och funnit att den urbana namngivningen berör såväl planeringsprocessen, exploateringsprocessen som fastighetsbildningsprocessen på ett konkret sätt. Mängden frågor och förslag från medborgarna är stor när det gäller namn. De många artiklarna i såväl dagstidningar som lokalpress vittnar också om att den urbana namngivningen engagerar den breda allmänheten och därmed gör ämnet särskilt relevant att undersöka.

1.2 Syfte

Arbetet syftar dels till att kartlägga och analysera hur förslag om namnändringar hanteras i några olika kommuner, dels till att inventera och beskriva förekomsten av inofficiella namn inom kommunerna och dels till att genom de vunna erfarenheterna och resultaten försöka lämna råd och kunskap till den som arbetar med namn, såväl i beslutande ställning inom kommunerna som hos externa aktörer.

1.3 Avgränsningar

Arbetet begränsas till att omfatta den så kallade urbana namngivningen, alltså namn på platser och objekt inom detaljplanelagt område, i första hand kvarter, gator och platser/torg. Enkätundersökningen bland kommunala tjänstemän har av tidsskäl begränsats till ett urval (25 stycken) av landets kommuner.

1.4 Målgrupp

Examensarbetet riktar sig i första hand till de som hanterar eller kommer i kontakt med urbana namn i sina arbeten, men även till övriga intresserade av namnfrågor.

1.5 Disposition

Kapitel 1 innehåller bakgrund, syfte, avgränsningar, målgrupp och disposition.

Kapitel 2 innehåller frågeställningar och metodbeskrivning.

Kapitel 3 innehåller en teoretisk bakgrund, relaterat arbete, terminologi, med mera.

Kapitel 4 innehåller en presentation av utfört arbete och resultat (enkätundersökning och fallstudier samt tillhörande kommentarer).

Kapitel 5 innehåller en diskussion kring resultaten.

Kapitel 6 innehåller slutsatser av arbetet.

2 Frågeställningar och metodbeskrivning

2.1 Frågeställningar

Arbetets två centrala teman är namnändringar och inofficiella namn i kommunerna, men för att kunna behandla dessa behöver en bakgrund tecknas i orienterande syfte. Följande frågor och problemställningar behandlas i arbetet:

Hur går namngivning till i kommunerna?

Vilka regelverk/principer reglerar den urbana namngivningen?

Vilken historisk bakgrund har namngivningen och dess principer?

Hur vanligt är det med förslag till ändringar av befintliga namn i kommunerna?

Vilka skäl anges av dem som önskar byta ut namn?

Hur ofta beviljas ändringar och hur motiveras i så fall besluten?

Hur god är kännedomen om Kulturmiljölagen bland kommunala tjänstemän?

Hur vanligt är det med inofficiella namn i kommunerna?

Vilka konkreta problem, om några, kan inofficiella namn orsaka?

Vilka slutsatser kan dras och vilka lärdomar finns att vinna ur befintliga fall?

2.2 Metodik

Författaren har använt sig av litteraturstudier, fallstudier, intervjuer och en enkätundersökning riktad till tjänstemän som handlägger namnändringen i kommunerna. Studierna har inletts med en litteraturinventering och arkivsökningar, följt av genomförande av en enkätundersökning, fallstudier, kompletterande litteraturstudier och slutligen intervjuer med några personer knutna på olika sätt till namngivningen i Sveriges, såväl från den offentliga som den privata sektorn.

2.3 Litteratursammanfattning

Författaren har med hjälp av tillgänglig litteratur om ortnamn och namngivning i Sverige fördjupat sina kunskaper inom ämnesområdet och sammanfattat dessa i examensarbetets teoridel (3.1-3.9). Ytterligare fördjupning och bakgrund har erhållits genom studier av vetenskapliga artiklar och aktuella delar av berörda författningar och betänkanden. Litteraturstudierna har vidare utgjort grunden för frågorna i enkätundersökningen (se 4.1). Inspiration och uppslag till fallstudierna (se 4.2) har erhållits dels genom egen arkivforskning, och dels genom tidningsartiklar (Dagens Nyheter, Språktidningen, Dagens Media, m.fl.).

2.4 Enkätundersökning

En enkätundersökning har genomförts hos ett urval av landets kommuner. Urvalet har gjorts i syfte att försöka ge en så rättvisande bild som möjligt av namnhanteringen i Sveriges kommuner givet den relativt begränsade tid som stått till författarens förfogande. Antalet kommuner i undersökningen är 25 stycken och de har valts för att representera hela landet, avseende såväl folkmängd som geografiskt läge. Berörda

tjänstemän inom kommunernas namnberedande funktioner har identifierats via kommunernas hemsidor och/eller telefonväxel och kontaktats via telefon angående undersökningen och tillfrågats om de vill medverka. Samtliga intervjuer har gjorts via telefon och svaren har behandlats anonymt för att ingen enskild tjänsteman ska behöva känna sig utpekad som individ med anledning av sina svar. De undersökta kommunerna anges i källförteckningen (7.6). Enkätundersökningen har genomförts via telefon och intervjuer istället för utskick av frågeformulär via e-post eller papperspost i syfte att på ett bättre sätt kunna beskriva och motivera undersökningen och därmed erhålla så många och så välgrundade svar som möjligt.

2.5 Fallstudier

Fallstudier har genomförts av elva olika aktuella namnären den som antingen behandlar föreslagna ändringar av befintliga namn och/eller beskriver de kända omständigheterna kring olika inofficiella namn eller så kallade områdesnamn. Materialet till fallstudierna har hämtats ur protokoll och skrivelser tillhörande de berörda namnären den och ur artiklar i dagstidningar och tidskrifter.

Författaren har studerat Stockholms stads namnberednings samtliga protokoll mellan 1989 och 2015 (samt protokollen från 1986 angående namngivningen av Olof Palmes gata) och där valt ut några ärenden som illustrerar olika aspekter på namngivning och de olika frågeställningar som kan uppkomma i samband med att namn beslutas. Merparten av ärendena (9 av 11) är således hämtade från Stockholms kommun, men två har hämtats från Karlstads respektive Göteborgs kommun. Dessa två ärenden har kommit till författarens kännedom genom nyhetsrapportering i media.

2.6 Intervjuer

För att komplettera bilden som erhållits genom litteraturstudier, enkätundersökning och fallstudier har intervjuer genomförts dels med Staffan Nyström, ordförande i Stockholms namnberedning och dels med Annette Torensjö, chef vid Lantmäteriets ortnamnssektion. Intervjuerna har genomförts via telefon. Vidare har intervjuer genomförts via e-post med Jussi Karlgren, språkteknolog vid KTH, Maria Campos Björkquist, marknadsstrateg hos Skanska, och Hansi Karppinen, före detta projektledare hos Skanska.

3 Teoretisk bakgrund och relaterat arbete

3.1 Namnsättning i Sverige

De officiella, geografiska namnen i Sverige uppkommer och beslutas på olika sätt och av olika institutioner. Namn på till exempel sjöar, berg och liknande objekt – de så kallade *naturnamnen* – administreras av Lantmäteriet. Även de flesta namn utanför detaljplanelagt område hanteras av Lantmäteriet, till exempel gårdsnamn och övriga ortnamn på glesbygden. Merparten av dessa namn uppkommer spontant och har ofta en lång historisk hävd. Lantmäteriet är ”nationell ortnamnsmyndighet” och fungerar i den rollen bland annat som remissinstans vid andra myndigheters namnbeslut och lämnar stöd och råd till myndigheter, kommuner och privatpersoner i namnfrågor samt ansvarar för ett nationellt ortnamnsregister. (Grünbaum, 1989, s.14-16)

Inom detaljplanelagt område är det kommunerna som ansvarar för de flesta namnen. Exempel på namn som beslutas och administreras av kommunerna är namn på kvarter, gator, platser, torg och parker. Merparten av dessa namn är framtagna och beslutade av kommunala tjänstemän och/eller politiker. (Grünbaum, 1989, s.13)

Utöver namnen som hanteras av Lantmäteriet respektive kommunerna finns det ytterligare några typer av officiella namn i samhället, till exempel: namn på postorter, som hanteras av Posten; namn på större trafikleder och tunnlar, som hanteras av Trafikverket och namn på busshållplatser och tågstationer, som normalt hanteras av respektive huvudman för trafiken. Dessa namn kommer inte att behandlas vidare i arbetet, som istället fokuserar på den så kallade *urbana* namngivningen, det vill säga namn på gator, kvarter, stadsdelar och övriga namn i den urbana miljön.

3.2 Terminologi

Ortnamn – ett samlingsbegrepp för många olika slags geografiska namn, alltså inte bara namn på orter och samhällen utan även namn på till exempel gator, kvarter, broar, församlingar, sjöar, berg, parker, kyrkor och landskap. Lantmäteriets definition av ortnamn lyder: ”Ortnamn är under en viss tid och i en viss krets av människor entydig benämning på en bestämd geografisk lokalitet.” (Lantmäteriverket, 1997, s.11). Även: *toponym*. (Lantmäteriet, 2005, s.106).

Naturnamn – namn på geografiska lokaliteter skapade av naturen, som till exempel sjöar, berg, öar, älvar, grund, myrar, åar och skogar. (Lantmäteriverket, 1997, s.12)

Kulturnamn – namn på geografiska lokaliteter som skapats av människan, till exempel *bebyggelsenamn* (namn på städer, byar, gårdar, torp, m.m.), *ägonamn* (namn på åkrar, ängar, hagar, m.m.), *artefaktnamn* (namn på gator, torg, broar, monument, m.m.) och *administrativa namn* (namn på landskap, län, kommuner, m.m.) (Lantmäteriverket, 1997, s.12).

Spontana namn – namn som till skillnad från *dopnamn* (se nedan) vuxit fram naturligt bland befolkningen under lång tid. De spontana namnen har ofta senare kommit att bli

officiellt fastställda och existerar alltså fortfarande i stor omfattning; det är bara tillblivelsesättet som utmärker dem i namnfloran. Till de spontana namnen hör i princip alla de äldsta namnen i städerna. (Stahre, m.fl., 2005, s.14)

Dopnamn – namn som tillkommit och skapats genom beslut av någon myndighet, och alltså inte uppkommit spontant bland befolkningen. De flesta nya namn som antas i kommunerna idag utgörs av dopnamn. (Stahre, m.fl., 2005, s.14)

Standardisering – den process med vilken man finner och fastställer enhetliga namn med en viss stavning för ett visst geografiskt objekt i syfte att undvika de missförstånd och den risk för sammanblandning som kan bli resultatet om det finns flera olika namn eller liknande namn med olika stavningar för ett och samma objekt. Med standardisering åsyftas i samband med ortnamn även hela arbetet med ortnamnsvården i ett vidare perspektiv. (Lantmäteriet, 2005, s.9)

Namnberedning – med termen avses här den grupp av personer i en kommunal förvaltning som har utsetts för att ta fram förslag till nya namn och ta ställning till förslag från medborgare och andra externa intressenter, inför fastställande i ansvarig facknämnd eller kommunfullmäktige. Namnberedningar består oftast av en blandning av politiker, politiskt obundna experter inom olika områden och kommunala tjänstemän. Namnberedningens verksamhet regleras ofta av särskilda stadgar som formulerats och fastställts i den egna kommunen. (Nationalencyklopedin, 2015)

Namngivning – med namngivning avses här den administrativa process där en geografisk lokal får ett namn, från beredning av förslag via slutligt ställningstagande och fastställande av namnet hos beslutande organ till verkställande av beslutet genom införande på kartor och i databaser samt skyltning. (Grühnbaum, 1989)

Hävdvunnet namn – namn som erhållit viss spridning och därmed blivit etablerat. Begreppet förekommer i ortnamnsammanhang bland annat i Kulturmiljölagens 1. Kap 4.§ 1p, som anger att [...] ”hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl.”

Memorialnamn – namnsättning efter personer, till exempel *Karl XII:s torg* och *Nanne Bergstrands gata*. Memorialnamn utgör en speciell gren inom namngivningen och beskrivs mer ingående i avsnitt 2.7. (Stahre, m.fl., 2005, s.24)

Kategorinamn – namn som bildats med utgångspunkt i en gemensam kategori, till exempel ”svenska konstnärer” (gatunamnen i Södra Ängby, Stockholm), ”kvinnliga konstnärer” (kvarternamn och gatunamn i Sköndal, Stockholm) eller ”ädelstenar” (kvarternamn vid Kungsklippan på Kungsholmen i Stockholm.) Syftet med kategorinamn är bland annat att underlätta lokaliseringen. Även: *gruppsnamn*. (Stahre, m.fl., 2005, s.15-16), (Grühnbaum, 1989, s.62-63)

Kollisionsnamn – namn som är identiska inom en kommun eller identiska med namn i närbelägna kommuner (SOU 1982:45). Många av dessa har under 1900-talet eliminerats genom ett systematiskt arbete och man försöker undvika att tillskapa nya kollisionsnamn vid ny namngivning genom kontroll mot befintliga namn. Även: *dubblettnamn*.

Förväxlingsnamn – namn som kan förväxlas med varandra på grund av uttal eller liknande stavning, trots att de inte är helt identiska (SOU 1982:45). Exempel: *Bällstavägen* och *Bällstaåvägen* i stadsdelen Mariehäll i Stockholm (se 4.2.6).

Områdesnamn – en inofficiell benämning på ett område utan någon exakt, fastställd avgränsning. Områdesnamnen kan uppstå spontant bland befolkningen och ha lång hävd (till exempel *Birkastaden*, *Röda Bergen* och *Högalid*, som alla är namn på områden i Stockholms innerstad) eller uppstå i samband med exploateringsprojekt och vid marknadsföring av nya bostadsområden (till exempel *Hagastaden*, *Stockholm Royal Seaport* och *Vällingby Parkstad*, även dessa belägna i Stockholm).

Efterled – ett sammansatt ords eller namns ”senare led” (Nationalencyklopedin). I ortnamnssammanhang finns många efterleder. Arbetets avgränsning till den urbana namngivningen begränsar studien till efterlederna som ingår i gatunamnen, där de vanligaste utgörs av *-gatan* och *-vägen*, men det finns många andra. I Stockholms kommun finns till exempel 91 olika efterleder bara bland namnen på gator och allmänna platser. Till de mer ovanliga hör *-brinken* och *-faret*. (Stahre, m.fl., 2005)

Förled – ett sammansatt ords eller namns ”första led” (Nationalencyklopedin), till exempel *Järnvägs-* i *Järnvägsgatan* och *Järnvägsvägen*. Samma förled undviks med fördel vid antagande av nya namn, för att minska risken för sammanblandning och förväxling med befintliga namn inom den egna kommunen eller med liknande namn i närbelägna kommuner, se även under *förväxlingsnamn*.

Traktnamn – namn på stadsdel eller bynamn som utgör grund för många fastighetsbeteckningar, enligt modellen *Kommun Berga 1:1*, där *Berga* utgör traktnamn. I de flesta tätorter bildas dock fastighetsbeteckningar med kvartersnamnet som grund, till exempel *Stockholm Göken 40*. (Lantmäteriverket. 1997, s.13)

3.3 Historisk bakgrund

Geografiska namn torde ”alltid” ha funnits i våra samhällen, men i takt med att kommunikationen och utbytet mellan olika orter växte ökade även behovet av entydiga och unika geografiska namn så att inte förväxling skulle kunna uppstå mellan olika platser med samma namn. I Stockholm genomfördes till exempel år 1885 en större gatunamnsrevision där flertalet dubletter av gatunamn togs bort och ersattes av nya (Stahre, m.fl., 2005, s.15). Även flera torg fick då nya namn. Det förekom före revisionen även att en och samma gata eller ett och samma torg hade flera olika namn, och/eller alternativa stavningar, vilket sannolikt kunde medföra problem och missförstånd bland brukarna av namnen.

De första stegen mot en standardisering av de geografiska namnen på nationell nivå i Sverige togs 1902 då den så kallade Kungliga Ortnamnskommittén inrättades. Ortnamnskommitténs primära uppgift var att organisera och genomföra en systematisk kartläggning av ortnamnen i Sverige, men det var även kommitténs uppgift att reglera stavningen av ortnamnen. Inrättandet av Ortnamnskommittén

sammanföll med att grunderna till det nuvarande fastighetsregistret lades, vilket ställde stora krav på entydighet och enhetlighet avseende namnen på fastigheterna. Vid den här tiden var det inte ovanligt att det fanns en lokal stavning av ett ortnamn, en annan stavning i fastighetsregistret och en tredje stavning på kartan. Även helt olika namn förekom på ett och samma objekt. Inventeringen av ortnamnen innebar ett omfattande arbete som krävde stora resurser och stor kunskap. (Nyström, 2009)

Mycket av Ortnamnskommitténs arbete kom inledningsvis att koncentreras kring framtagandet av nationella, officiella kartor. Från 1904 arbetade man med att kontrollera och godkänna namnen på kartblad från Rikets Allmänna Kartverk före publicering. Det var inte ovanligt att hälften av ortnamnen var felaktiga på något sätt.

En anledning till variationen och mångtydigheten bland namnen stod att finna i rena skrivfel och/eller otydlighet vid nedtecknandet av namn i olika officiella register såsom kyrkoregister och jordeböcker. Som exempel kan nämnas gårdsnamnet *Davidsta* i Södermanland som skrevs *dagasta*, *Dauesta*, *Taffuesta*, *Davidstad*, *Dafwesta*, *Dåfwesta*, *Davidsta*, *Davidstad* och *Davidstad* under en åtminstone historiskt sett relativt kort period, mellan 1535 och 1878. (Nyström, 2009)

Syftet med standardiseringsarbetet var inte bara att hitta entydiga namn utan även att dessa skulle vara språkligt korrekta. I samband med att den ekonomiska kartan i skala 1:10 000 började tas fram på 1930-talet fanns för första gången möjlighet att ge en heltäckande och aktuell bild av fastighetsindelningen i Sverige. För att stödja Ortnamnskommitténs arbete inrättades 1928 Ortnamnsarkivet i Uppsala, vars uppgift var att dokumentera och arkivera kommitténs arbete. 1930 bytte kommittén namn till Ortnamnskommissionen och dess uppgift blev nu mer än tidigare att lämna synpunkter på föreslagna namn och att själv föreslå namn. Under den här perioden ökade även mängden insamlade ortnamn snabbt, ofta med hjälp av studenter vid universiteten. Deras arbete togs om hand av fältpersonal från Rikets Allmänna Kartverk (RAK), sammanställdes och kontrollerades med Ortnamnskommissionen innan ortnamnen slutligen fastställdes av RAK. (Nyström, 2009)

1936 inrättades Lantmäteristyrelsen vars uppgift var att ansvara för det nationella fastighetsregistret och även för stavningen av namnen i registret. De här tre institutionerna – RAK, Ortnamnskommissionen och Lantmäteristyrelsen – samarbetade kring de nationella namnfrågorna fram till 1974 då RAK och Lantmäteristyrelsen gick samman för att bilda Lantmäteriverket (idag *Lantmäteriet*), som sedan dess bär ansvaret för namnen i fastighetsregistret och på de officiella kartorna i Sverige. Ortnamnskommissionen upplöstes på 1970-talet och Institutet för ortnamnsforskning i Uppsala ärvde dess uppgifter. Idag ingår institutet i Institutet för språk och folkminnen, även detta till största delen beläget i Uppsala.

Behovet av att omorganisera och se över fastighetsregistret med anledning av den stundande datoriseringen av registret – den så kallade ”datafångsten”, alltså den omfattande process där handskrivna fastighetsböcker med mera matades in i det som så småningom kom att utgöra det rikstäckande, digitala fastighetsregistret – ledde under 1960-talet till en debatt där somliga befarade att många gamla namn skulle gå förlorade i samband med digitaliseringen av uppgifterna. Därför antogs 1974

Fastighetsregisterkungörelsen (1974:1059) som angav vissa principer, bland annat att bynamn skulle fortsätta att finnas även i det moderniserade registret. Under arbetet med datafångsten (1975-1995) granskades alla namn, nu även av representanter för Riksantikvarieämbetet ur ett kulturhistoriskt perspektiv, utöver de sedan tidigare språkliga och stavningsrelaterade perspektiven. Så småningom myntades begreppen *namnvård* och *god ortnamnsed*, som båda syftade på bevarande och ett systematiskt arbetssätt hos de myndigheter som hanterar namn.

En arbetsgrupp bestående av representanter från ett antal olika institutioner som hanterar namn arbetade 1973 fram ett förslag att det borde inrättas en nationell namnmyndighet och att Lantmäteriverket skulle ansvara för denna, med hjälp av en ortnamnskommitté. Någon sådan bildades dock aldrig, men däremot beställdes ett betänkande (*Ortnamns värde och vård*, SOU 1982:45, även "Ortnamnsutredningen"), som bland annat föreslog att en nationell namnlag borde antas och att en kommitté knuten till Lantmäteriverket skulle bildas, med en rådgivande funktion. Någon lag blev det inte, men däremot tillskapades Ortnamnsrådet, vars första sammanträde ägde rum i december 1985. Ortnamnsrådet finns fortfarande och till dess uppgifter hör att stötta Lantmäteriet i namnfrågor, att arbeta med information och att utgöra remissinstans i nationella namnärenden. (Nyström, 2009)

Ortnamnsrådets funktion och ställning beskrevs 1996 i den så kallade "kulturarvsutredningen" (*Skyddet av kulturmiljön*, SOU 1996:128) där det bland annat konstaterades att rådets rådgivande roll till Lantmäteriet fungerade väl samt att man gärna såg att Ortnamnsrådet i framtiden skulle vara vägledande i principiella frågor avseende ortnamn. Rådets medlemmar utgörs i skrivande stund (2015) av representanter från: Lantmäteriet, Institutet för språk och folkminnen, Riksantikvarieämbetet, Sametinget, Sveriges Kommuner och Landsting, Trafikverket och universiteten.

Ett annat konkret resultat av utredningen från 1996 avseende Ortnamnsrådet var införandet av en paragraf om "god ortnamnsed" i *Lag* (1988:950) *om kulturminnen*, den så kallade "Kulturminneslagen" (från den 1 januari 2014 är namnet ändrat till *Kulturmiljölagen*). Sedan år 2000 innehåller lagen en paragraf (1:4) som handlar om ortnamn. Denna behandlas vidare i nästa avsnitt.

3.4 Kulturmiljölagens inverkan på namnsättning

Sedan den 1 juli 2000 finns det en paragraf i den så kallade "Kulturmiljölagen" (*Lag* (1988:950) *om kulturminnen m.m.*) som berör ortnamn. Inrättandet av paragrafen föregicks som framgår i föregående avsnitt av flera decennier av diskussioner och lobbyarbete från namnvårdande institutioner. Det blev alltså ingen namnlag, vilket en del hade önskat, utan ett tillägg till den befintliga lagen om kulturminnen, en så kallad "hänsynsparagraf" i lagens 1:a kapitel. (Nilsson, m.fl., 2009)

Paragrafen lyder:

4 § Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsedd iaktas. Det innebär att

- *hävdivunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,*
- *ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdivunna stavningsformer talar för annat,*
- *påverkan på hävdivunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och*
- *namn på svenska, samiska, finska och meänkieli så långt som möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.*

Namn som godkänts av Lantmäteriet ska i statlig och kommunal verksamhet användas i sin godkända form, Lag (2013:548).

Paragrafen reglerar alltså den namngivning som utförs av kommunala och statliga organ och anger inledningsvis att god ortnamnsedd skall iaktas.

Det första stycket behandlar namnändringar, alltså förslag att ändra eller helt byta ut ett befintligt namn. Det anges här att ”hävdivunna” namn inte skall ändras ”utan starka skäl”. Andra stycket slår fast att namn ska stavas enligt ”vedertagna regler för språkriktighet” med beaktande av ”hävdivunna stavningsformer”. Det tredje stycket tar sikte på den påverkan som nya namn kan ha på hävdivunna namn och det fjärde stycket berör namn på minoritetsspråken samiska, meänkieli och finska, vilka inte kommer behandlas särskilt vidare i arbetet.

Hänsynsparagrafen är förhållandevis kortfattad och innehåller inga uttryckliga definitioner på vad som avses med de tre centrala begreppen i lagtexten: ”god ortnamnsedd”, ”hävdivunna namn” och ”starka skäl”. Ej heller angavs vid instiftandet några faktiska exempel som kunde fungera vägledande vid tillämpningen. Riksantikvarieämbetet gav 2001 ut ett slags handbok, *Ortnamnen och kulturminneslagen - om tolkning av begreppet god ortnamnsedd*, som distribuerades till kommunerna och innehöll fallstudier samt en diskussion om hur begreppen kunde tolkas. Ortnamnsrådet gav samma år ut en liknande handbok, *Ortnamnsrådets handledning i namnvård*, som innehöll en omfattande kommentar till den nya paragrafen och även denna distribuerades till alla kommuner. (Nilsson, m.fl., 2009)

För att följa upp hur den nya paragrafen hanterades och tolkades av kommunala tjänstemän och beslutsfattare genomförde Riksantikvarieämbetet under 2006 en enkätundersökning riktad till landets 290 kommuner. Knappt hälften (136) besvarade

enkäten och svarsfrekvensen var högre bland kommuner med fler än 50 000 invånare och bland kommuner med större tätorter. Enkätundersökningen innehöll fjorton frågor, som bland annat försökte utröna hurvida man kände till hänsynsparagrafen, om man kände till de båda handböckerna som givits ut under 2001, om man använde dem i sitt arbete, om de nya reglerna hade förändrat eller påverkat arbetssättet med namngivningen, om de var svåra eller enkla att tillämpa och tolka samt vilken hjälp, om någon, man önskade från den nationella expertisen inom namnvård.

Av de kommuner som besvarade enkäten angav merparten att man kände till paragrafen och de flesta var även medvetna om de båda handböckerna. Något färre använde däremot dessa i sitt dagliga arbete och det uttrycktes en stark önskan att handledningarna skulle tillgängliggöras på nätet, för att underlätta användningen. Angående om och i så fall hur paragrafen hade förändrat arbetssätten angav de flesta att införandet inte hade medfört några avgörande förändringar. Däremot angav flera att de nya reglerna hade medfört ett ökat intresse för namnfrågor utifrån och en ökad medvetenhet om bevarandet av namn och hur namnen utgör en del av kulturarvet. Många av tjänstemännen i kommunerna uppgav vidare att de kände sig mer uppskattade och respekterade sedan paragrafen instiftats.

Angående hur svåra eller enkla reglerna var att tillämpa menade vissa kommuner att de var tydliga och lätta att tillämpa medan andra ansåg dem alltför vaga och svåra att tolka och använda på daglig basis. Vidare framfördes att paragrafen är ”tandlös” på så sätt att den saknar möjligheter till sanktioner. Det finns alltså ingen möjlighet att utdöma ett straff i form av till exempel böter till en kommun som inte följer kulturmiljölagens nya paragraf. Avslutningsvis kunde undersökningen från 2006 konstatera att det hos de kommunala tjänstemännen förelåg ett behov av fortsatt vägledning från de nationella namnexperterna, mer praktisk övning och ett regionalt samarbete i namnfrågor.

I december 2011, fem år efter den första undersökningen, genomfördes ytterligare en enkätundersökning bland landets alla kommuner, den här gången via Uppsala universitet (Nyström, 2015). Även denna gång besvarade knappt hälften (138) av kommunerna enkäten som med undantag för en fråga hade samma innehåll som den första undersökningen. Samtliga frågor resulterade i en högre siffra, om än med små skillnader i några fall. Svaren vittnar alltså om en ökad medvetenhet och kunskap om reglerna, men behovet av vägledning och stöd i arbetet kvarstår.

Det bör slutligen nämnas att följebrevet till den andra undersökningen innehöll en beskrivning av det centrala begreppet *ortnamn*, där det slogs fast att detta avsåg alla slags geografiska namn och inte bara namn på orter och samhällen. Av kommentarerna till den första undersökningen att döma fanns det anledning att misstänka att några kommuner hade missuppfattat begreppet. (Nyström, 2015)

3.5 Namnens funktion

Namn myntas och används givetvis för att man ska kunna identifiera och referera till något visst objekt. När det gäller de geografiska namnen eller ortnamnen tillkommer syftet att kunna lokalisera en plats; de ska helt enkelt fungera orienterande. I det här

avsnittet beskrivs några exempel på hur ortnamnen används i samhället och vilka funktioner de har, för att illustrera ortnamnens mångsidighet.

Ortnamnen är som angivits ovan (se 3.4) sedan år 2000 en uttrycklig del av kulturarvet och fungerar som ett slags bärare av historiska skeenden och företeelser. ”Det naturligt framvuxna namnskicket ger oss ovärderliga inblickar ända bort i förhistorisk tid”, som Kommunförbundets handbok *Ortnamn – namngivning och namnskicket i kommunerna* (Grühnbaum, 1989) beskriver det. Bevarandet gäller dock inte bara skyddet av historiska namn. Genom namngivning av till exempel ett nytt kvarter eller en ny gata efter någon verksamhet som tidigare funnits på platsen kan kunskapen om denna bevaras för kommande generationer. Även namngivning efter personer, så kallad ”memorialnamngivning” (se 3.7), syftar bland annat till att bevara minnet av det förflutna, här i form av särskilt förtjänta personer. (Stahre, m.fl., 2005)

Ortnamnen spelar även en viktig roll inom fastighetsbildningen, såsom upphov till fastighetsbeteckningar som redovisas i fastighetsregistret och där utgör namn på fastigheter och övriga registerenheter. Principerna för hur fastighetsbeteckningar skapas varierar något mellan tätort och landsbygd och ibland även mellan olika kommuner. En fastighetsbeteckning kan antingen bildas med utgångspunkt i ett traktnamn, följt av ett blocknummer och ett enhetsnummer, till exempel *Berga 1:1*, eller med utgångspunkt i ett kvartersnamn följt av ett tomtnummer, till exempel *Göken 40*. Det förstnämnda alternativet är vanligare i glesbebyggda områden och det senare är vanligare i städerna. Syftet med båda principerna är att skapa entydiga och unika beteckningar för att kunna identifiera fastigheter i fastighetsregistret. (Grühnbaum, 1989, s.24)

Vad avser den mer vardagliga lokaliseringen spelar gatunamnen och namnen på platser och torg en särskilt viktig roll. Det är ju med dessa man oftast skapar adresser, som givetvis har en mängd viktiga funktioner i det moderna samhället: folkbokföring, leveranser, taxi, ambulans, brandkår och polis. Med folkbokföring och statistik skapas vidare ett planeringsunderlag som kan användas för att till exempel beräkna det framtida behovet av förskolor, skolor och vårdcentraler, med mera.

Utöver gatunamnen finns inom tätorterna ofta även officiellt fastställda namn på större kommunala byggnadsverk och idrottsplatser, badplatser, simhallar med mera, som ju också har en lokalisering funktion, trots att de inte utgör egentliga adresser.

De administrativa namnen för rikets övergripande indelning i län, kommuner, landsting, församlingar med mera tillhör statens, landstingens och kyrkans respektive ansvar och behandlas inte vidare i arbetet. (Lantmäteriverket, 1997, s.12)

Posten ansvarar för namngivningen av de så kallade postorterna, alltså de namn som återfinns efter postnumret i en postadress. Antalet postorter har minskat stadigt under 1900-talet för att effektivisera posthanteringen. Postorterna behandlas heller inte vidare i arbetet. (Grühnbaum, 1989, s.85)

Avslutningsvis kan kort nämnas namnens roll som verktyg för ”identitetsskapande” och för marknadsföring av till exempel bostäder och nya stadsutvecklingsprojekt. Dessa inofficiella namn eller områdesnamn behandlas nedan (se 3.9).

3.6 Principer för namngivning

Det finns som nämnts tidigare ingen nationell namnlag som i detalj reglerar hur namngivning ska gå till i kommunerna. Dessa förlitar sig istället oftast på praxis och principer som utvecklats med tiden. Flera kommuner har dock antagit formella stadgar som reglerar namngivningen i den egna kommunen. I en enkätundersökning från 2013 riktad till landets 290 kommuner (Magnusson, 2013) uppgav en dryg tredjedel (35 %) av de svarande (195) att de har någon form av namnstadgar som de arbetar efter. Stadgarna har inget enhetligt innehåll i alla kommuner, men tar ofta sikte på hur arbetet ska organiseras och vilka namntyper som ska omfattas. En namnstadga kan till exempel ange hur namnberedningen utses, vilket organ som fastställer namnen genom beslut och definiera vilka namntyper som ska beslutas. Även eventuella delegationsordningar kan anges i en namnstadga. Det förekommer till exempel att tjänstemän har delegationsrätt när det gäller beslut om nya kvartersnamn eller ändrad geografisk omfattning för redan fastställda namn.

Arbetet med namngivning organiseras alltså på lite olika sätt i olika kommuner. Vanligast är att ärendena bereds i byggnadsnämnd, kulturnämnd, kommunstyrelsen eller i en särskild namnberedning och beslutas antingen av den aktuella nämnden eller i kommunfullmäktige. En namnberedning kan bestå av personer med särskild kunskap om namn, av politiker, av tjänstemän eller av en kombination. Oavsett hur arbetet organiseras krävs ofta samråd med ett antal instanser innan nya namn kan fastställas, till exempel representanter för Räddningstjänsten, Polisen, taxibolagen, Posten samt med övriga kommunala förvaltningar. (Grünbaum, 1989, s.31)

Namnen har som nämnts en mängd viktiga funktioner och det ställs därför stora krav på alla nya namn som tillskapas. Namn som ligger till grund för adresser bör vara ”lätta att uppfatta, lätta att uttala, lätta att skriva och lätta att minnas” (Stahre, m.fl., 2005). Inte minst i en nödsituation är det viktigt att namnet inte ger upphov till något missförstånd så att en ambulans eller brandbil exempelvis hamnar på fel plats.

Många kommuner använder så kallade *kategorinamn* vid ny namngivning, alltså att de nyskapade namnen ingår i en gemensam kategori. Som exempel kan nämnas ”framstående män inom teknik och ingenjörsvetenskap” och ”berömda svenska författare”, två kategorier som har fått ge namn åt gatorna på Kungsholmen i Stockholm, i kvarteren norr om Norr Mälarstrand respektive i Fredhäll och Kristineberg. Syftet med kategorinamn är givetvis att underlätta orienteringen; namnbrukaren ges ett hum om var en gata ligger under förutsättning att denne vet vilken kategori namnet tillhör och var denna kategori är belägen. (Stahre, m.fl. 2005).

Det förekommer även andra varianter av kategorinamn inom den kommunala namngivningen. Helsingborg har till exempel ett system där de centrala kvarteren är namngivna och grupperade efter begynnelsebokstaven: kvarteren *Anna*, *Alma*, *Astrid* och *Augusta* ligger alltså bredvid varandra. I Jönköping tillämpas samma princip och

kvarteren *Papperet*, *Pennan* och *Passaren* återfinns inom samma område. Ystad har liksom Helsingborg valt att låta kvarteren ha personnamn och dessutom uppdelade efter kön: kvinnonamnen för sig och mansnamnen för sig (Pamp, 1988).

Fig.1. Kategorinamn från Södra Ängby, Stockholms kommun. Kvarteren ingår i kategorin "teater" och gatunamnen "svenska konstnärer".

Systemet med namnkategorier kan även underlätta arbetet för de tjänstemän och politiker som är satta att föreslå nya namn på så sätt att man har en befintlig kategori att utgå ifrån och bygga vidare på istället för att börja helt förutsättningslöst; de befintliga namnen kan ange en riktning. Det omvända kan ju givetvis också vara fallet, att den valda kategorin är alltför snäv och att det därmed är svårt att finna nya namn som passar in i den. Det ställs dessutom krav på att kopplingen till kategorin är så stark och tydlig att det inte råder någon tvekan kring var namnet hör. Vidare finns det en risk att kategorin kan bli så speciell och fackspråklig att den allmänhet som ska använda namnen inte kan koppla ihop dem. Som exempel kan nämnas området Norra Kvarngärdet i Uppsala, där namnen hämtades ur kategorin "kvarnterminologi". Bland de beslutade gatunamnen återfanns bland andra *Lurgatan*, *Skruvgatan* och *Hjulgatan*, syftande på begreppen kvarnlur, kvarnskruv och kvarnhjul. Kategorin riskerar på det sättet att gå förlorad när man förenklar och förkortar. (Grünbaum, 1989, s.63)

Det är av stor vikt inte minst vid nödsituationer att namn inte kan förväxlas med varandra. Därför är det viktigt att undvika tillskapande av dubletter, alltså identiska namn som redan finns i den egna kommunen eller i angränsande kommuner. Man bör även ha i åtanke hur ett namn uttalas och huruvida uttalet kan förväxlas med ett annat

namn, till exempel ändrades gatunamnet *Skurgatan* i Uppsala efter upprepade sammanblandningar med *Storgatan*. (Grühnbaum, 1989, s.64)

Vad gäller stavningen av nya namn ska den ju som anges i hänsynsparagrafen ”följa vedertagna regler för språkriktighet”. Det ska dessutom vara lätt att skriva och uppfatta ett namn, speciellt ett namn som anges i adresser, för att det ska kunna fylla sitt syfte som informationsbärare. Vidare ska ett namn inte kunna uppfattas som stötande eller kränkande eller på annat sätt väcka negativa associationer.

Ett sätt att bidra till lokaliseringen är att använda vissa efterleder i namnen, till exempel *-kopplet* eller *-motet* för respektive typ av objekt, här en på- och avfartsramp respektive en planskild korsning. Det kan dock vara svårt att nå en samsyn kring vad som definierar till exempel en väg, en gata och en gränd och på vilket sätt dessa skiljer sig från varandra. Språkkänslan eller vilken efterled som är vanligast i området kan få avgöra. (Stahre, m.fl., 2005) och (Grühnbaum, 1989)

En princip som ofta använts vid namngivning och som kan bidra till orienteringen är att låta ett namn anknyta till något känt eller dominerande i stadsbilden, till exempel *Järnvägsgatan* eller *Kyrkogatan*. Namnen *Norr Mälarstrand* och *Söder Mälarstrand* bidrar till orienteringen som namn på två gator vid stranden norr respektive söder om Mälaren i centrala Stockholm. Ett gatunamn kan även tillåtas anspela på slutmålet, till exempel *Bättringsvägen* i Stockholm som leder till en vårdcentral. Namngivning av tunnlar sker ofta enligt samma princip.

Namntävlingar förekommer ibland i syfte att engagera allmänheten i arbetet med att ta fram förslag till nya namn (Grühnbaum, 1989, s.26). I Stockholms kommun har det de senaste fem åren hållits ett tiotal namntävlingar, samtliga på initiativ av andra än de som arbetar med namnberedning och beslut av namn, som fått mycket uppmärksamhet i media och genererat ett stort intresse och många namnbidrag från allmänheten. Erfarenheten har dock varit blandad, där några av tävlingarna inte resulterat i någon namngivning alls, eftersom Namnberedningen i Stockholm funnit att det vinnande bidraget inte fungerat som namn (till exempel dubblettnamn) eller att det helt enkelt inte funnits något behov av namn på platsen. Detta kan givetvis leda till besvikelse från de deltagandes sida.

3.7 Memorialnamn

Med memorialnamngivning menas bruket att hedra och hylla minnesvärda personer genom att låta deras namn ingå i namn på gator eller andra geografiska lokalteter, till exempel *Ingmar Bergmans plats* och *Anna Lindhs park* i Stockholm.

Memorialnamnen är ganska vanliga i de svenska städerna och kan liksom övriga ortnamn delas upp i två huvudgrupper avseende tillkomstsättet: de spontana memorialnamnen och de dopgivna memorialnamnen. Till de förstnämnda hör de äldre namnen och de memorerade personerna hade här en tydlig koppling till platsen. Som exempel kan nämnas *Mäster Samuelsgatan* i Stockholm, som fått sitt namn efter kyrkoherden Samuel Benedicti Hammarinus som ägde fastigheter vid gatan. Till de

dopgivna memorialnamnen kan de flesta nyskapade memorialnamnen räknas och här är det inte givet att den memorerade personen hade någon koppling till platsen.

Fig. 2. Exempel på memorialnamn: Olof Palmes gata i Stockholms kommun. (Korsningen vid kvarteret Tranhalsen illustrerar även ett tänkbart förväxlingsnamn, Olofsgatan.)

Olika kommuner tillämpar olika regler för hur man använder memorialnamngivning. Liksom för övrig namngivning finns ingen egentlig lagstiftning utan man förlitar sig istället på praxis och i förekommande fall även på stadgar. (Grünbaum, 1989)

Namnberedningen i Stockholms kommun tillämpar principen att åtta förutsättningar ska vara uppfyllda för att ett memorialnamn ska godkännas (Stahre, m.fl., 2005):

- För det *första* ska den memorerade personen vara avliden.
- För det *andra* ska personen vara ”svensk eller av nordisk börd eller en väl naturaliserad utlänning”.
- För det *tredje* ska personens namn inte vara så beskaffat att det medför besvär för allmänheten att använda det som adress vad avser stavning och uttal.
- För det *fjärde* ska namnet inte ”ge upphov till ett ohanterligt gatunamn”.
- För det *femte* ska det inte redan finnas ett likartat namn som redan ingår i ett gatunamn i Stockholm eller i en angränsande kommun.
- För det *sjätte* ska namnet vara särskiljande, det vill säga inte alltför vanligt. Man måste alltså kunna förstå vilken person som åsyftas.
- För det *sjunde* ska personen vara så pass känd bland allmänheten att namnvalet inte behöver kommenteras eller förklaras.
- För det *åttonde* ska personen vara en så förtjänt medborgare att hen är värd att få en gata eller allmän plats uppkallad efter sig.

Det är alltså många kriterier som måste vara uppfyllda för att få ett memorialnamn i Stockholm. Några av de uppställda förutsättningarna kan dessutom vara svåra att pröva och bedöma, kanske särskilt huruvida en person är tillräckligt ”förtjänt”. Inte sällan leder memorialnamngivning till debatt och konflikter. Förslagsställare, beredande tjänstemän och beslutande politiker kan ha olika uppfattningar inte bara om vilka personer som förtjänar namn, utan även angående den föreslagna lokaliteten. Man kanske är överens om att en person förtjänar ett memorialnamn, men en part kanske anser att den föreslagna platsen inte är tillräckligt hedrande.

Memorialnamngivning har beskrivits (Nyström, 2005) som ett slags ”bakvänd” namngivning på så sätt att man har ett namn och söker en lokalitet där namnet kan passa, till skillnad från annan namngivning, där man ju har en lokalitet som behöver ett namn. Detta har ansetts vara ”mot ortnamnets idé och en styggelse för en ortnamnsvårdare” (Grühnbaum, 1989) och innebär även i praktiken ofta en svår uppgift för de tjänstemän och namnberedare som är satta att hitta en lämplig lokalitet för det föreslagna namnet. De platser och gator som kan tänkas behöva namn i städerna är ju oftast redan namngivna sedan lång tid tillbaka. Då återstår endast namnändring, vilket ju inte får göras utan starka skäl. Namnändringar beskrivs vidare i nästa avsnitt (3.8).

Memorialnamn förekommer givetvis inte bara i Sverige utan finns i hela världen och frågeställningarna torde vara likadana även i andra länder. FN:s expertorgan inom namnfrågor UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) antog vid en FN-konferens i Berlin 2002 en resolution (VIII/2) med rubriken ”*Commemorative naming practices for geographical features*”. Resolutionens avslutande två rekommendationer lyder:

1) Recommends that the appropriate national authorities discourage the use of personal names to designate a geographical feature during the lifetime of the person in question;

2) Also recommends that the appropriate national authorities include in their guidelines clear statements on the length of the waiting period they wish to establish before using a commemorative name.

Man avråder alltså från namnsättning efter levande personer, vilket de flesta svenska kommuner idag efterföljer, samt rekommenderar att man i sina namnstadgar definierar ett slags karantäntid efter att den memorerade personen har avlidit som ska ha förlöpt innan memorialnamnet kan beslutas och fastställas.

Ortnamnrådet agerade med anledning av UNGEGN:s ställningstagande och sände en skriftlig rekommendation till landets samtliga kommuner, där det i enlighet med FN-resolutionen underströks dels att nya namn inte bör tillskapas efter levande personer och dels att namngivningen bör vara aktuell tidigast 3-5 år efter personens död.

3.8 Namnändringar

En förändring eller byte av ett befintligt namn kan aktualiseras av olika anledningar. Framtagandet av en ny detaljplan kan ändra en gatas sträckning så att denna efter genomförd detaljplan består av två helt separata delar, mellan vilka det saknas möjlighet att köra med till exempel ett uttryckningsfordon. Detta kan givetvis få allvarliga följder vid en nödsituation och man kan därför behöva ge den ena delen ett nytt namn. Som exempel på en namnändring av detta slag kan nämnas *Agnegatan* på Kungsholmen i Stockholm som i samband med antagandet av en ny detaljplan 1995 blev uppdelad i två delar som fick namnen *Norra Agnegatan* och *Södra Agnegatan*. Befintliga adressnummer behölls för att minska behovet av omnumrering av adresser och nytillverkning av nummerskyltar på byggnaderna.

Fig. 3. *Norra Agnegatan och Södra Agnegatan i Stockholms kommun.*

Ett annat skäl till namnändring kan vara att det finns kollisionsnamn eller förväxlingsnamn i den egna kommunen eller i närbelägna kommuner. Detta kan på samma sätt som exemplet med uppdelade gator ovan få allvarliga konsekvenser i nödsituationer, men även skapa problem för postutdelning, varuleveranser och taxi med mera. Problemen med förväxlingsnamn kan rentav ha ökat med införandet av navigationsutrustning (GPS) i fordon, där man ju anger de första bokstäverna i ett namn vid sökning och kanske inte kan se hela gatunamnet i instrumentets display, råkar välja fel gata, lutar på utrustningens vägbeskrivning och hamnar på helt fel plats. Som exempel på denna situation kan nämnas *Bällstaåvägen* i stadsdelen Mariehall i västra Stockholm som ligger bredvid *Bällstavägen*, vilket resulterat i upprepade problem med leveranser, särskilt från utländska avsändare där ringen över å:et i *Bällstaåvägen* försvunnit i adressen vilket ökat risken för förväxling ytterligare. Se vidare i avsnitt 4.2.6 för en mer detaljerad genomgång av *Bällstaåvägen*.

Namn kan även i andra avseenden anses fungera mindre bra som adressnamn. Ett gatunamn eller ett namn på en allmän plats (torg, plats och liknande) kan till exempel uppfattas vara svårt att uttala, svårt att stava eller svårt att minnas. Som exempel kan nämnas *Vultejusvägen* i Bromma i västra Stockholm, uppkallad efter kyrkoherden Johannes Vultejus (1639-1700) som av en boende i området föreslogs bytas ut, men Namnberedningen i Stockholm tillstyrkte ingen namnändring den gången.

Det sista exemplet på anledning till att namnändringar kan föreslås gäller de fall då namnen antingen anses stötande eller opassande på annat sätt eller anses väcka olämpliga associationer. Ett namn kan även ibland anses belastat genom att det till exempel förknippas med ett område eller en gata med sociala problem och kan därför föreslås bytas ut. Exempel på ett namn som kan anses stötande är kvarternsnamnet *Negern* i Karlstad, vilket 2009 helt togs bort. Fastigheter i det tidigare kvarteret *Negern* omregistrerades med beteckningar från traktnamnet *Tingvallastaden*. Se avsnitt 4.2.8 för en mer detaljerad genomgång av kvarteret *Negern*.

Namnändringar tas upp som tidigare behandlats i Kulturmiljölagens hänsynsparagraf, vars första stycke anger att hävdvunna namn inte får ändras utan starka skäl. Vad detta i praktiken betyder är inte enkelt att säga tvärsäkert, men vid sidan om de båda handledningar till paragrafen som publicerades 2001 finns det ett antal dokumenterade namnändringar och fall från kommunerna sedan paragrafens införande som eventuellt kan fungera vägledande. Ett urval av dessa studeras mer ingående nedan i avsnittet med fallstudier (4.2).

3.9 Inofficiella namn och områdesnamn

Med inofficiella namn och områdesnamn avses i det här sammanhanget de namn som inte formellt beslutats av någon namnmyndighet och därmed inte finns angivna på officiella kartor och i databaser, men ändå används i olika sammanhang.

Dessa namn kan indelas i två huvudgrupper. Den första gruppen utgörs av de spontant uppkomna områdesnamnen och som exempel kan nämnas Birkastan, Röda Bergen, Sibirien och Atlas – samtliga inofficiella områdesnamn inom den officiella stadsdelen *Vasastaden* i Stockholms kommun. Dessa namn har ofta en lång hävd och har uppstått spontant snarare än genom någon aktiv namngivning. De syns dock inte i några kartor och således heller inte på några skyltar i staden.

Den andra gruppen av inofficiella namn eller områdesnamn utgörs av de namn som ofta tillskapas i samband med ny exploatering och planläggning, som namn på stadsutvecklingsprojekt för att marknadsföra och lansera dem. Dessa namn har alltså inte uppkommit spontant bland befolkningen utan är ofta istället sprungna ur ett slags inofficiell namngivning hos exploatörer och byggbolag som ett led i att skapa uppmärksamhet för ett exploateringsprojekt eller ett nytt bostadsområde. Exempel på den här sortens namn från Stockholms kommun (med aktuellt officiellt stadsdelsnamn angivet inom parentes) är Hammarby Sjöstad (*Södra Hammarbyhamnen*). Hagastaden (*Vasastaden*) och Norra Djurgårdsstaden (*Hjorthagen*). Som alternativnamn för det sistnämnda lanserades hösten 2014 namnet Stockholm Royal Seaport, för att det skulle fungera bättre utomlands (Ritzen, 2014). Även utanför Stockholm förekommer liknande namn, till exempel Glasberga Sjöstad i Södertälje, Limhamns Sjöstad i Malmö, Väsby Sjöstad i Upplands Väsby, Sandnäset Sjöstad i Krokoms kommun, Gertrudsvik Sjöstad i Västervik och Berga Sjöstad i Kalmar.

Den här sortens projektnamn eller arbetsnamn är ganska vanliga idag, men utgör inte någon ny företeelse. Redan på 1950-talet figurerar fenomenet i ett protokoll från

Stockholms namnberednings sammanträde (den 7 juni 1956, §3), där man påtalade problemen som kan uppstå med arbetsnamn och även föreslog en lösning:

”Beslöts, att vid exploatering av nya områden Stadsplanebyrån bör på tidigare stadium hänskjuta frågan om namn på områdena till Namnberedningen – detta i syfte att förhindra att s.k. arbetsnamn och åkaradresser så inpräglas i befolkningens medvetande, att de inte går att rätta sedermera, utan bli stadsdelarnas namn. Protokollsutdrag skulle tillställas byrån ifråga.”

Gemensamt för alla inofficiella områdesnamn är att de, till skillnad från namnen sprungna ur den officiella namngivningen, saknar en tydligt definierad, geografisk avgränsning. Namnen kan därmed användas tämligen godtyckligt och riskerar eventuellt att antingen svälla eller krympa beroende på hur populära de är.

Fig. 4. Exempel på projektnamn och inofficiella namn i Stockholms kommun.

4 Presentation av utfört arbete

4.1 Enkätundersökning

En enkätundersökning har genomförts bland kommunala tjänstemän som handlägger namnären den. Undersökningen har skett i form av intervjuer via telefon och dessa har ägt rum under november och december 2014. Syftet med att genomföra undersökningen via telefon istället för till exempel e-postutskick har varit att få så utförliga svar som möjligt. Varje intervju har föregåtts av en presentation av bakgrunden till examensarbetet och målet med undersökningen.

Ett urval av kommunerna har gjorts med avseende på storlek, befolkningsmängd och geografiskt läge i landet i syfte att erhålla en så representativ bild som möjligt av det kommunala arbetet med namnären den givet den tid som funnits till förfogande för att genomföra undersökningen.

Representanter för totalt 25 kommuner har kontaktats och intervjuats. Före varje intervju har författaren studerat den berörda kommunens hemsida och tagit del av material om hur kommunen hanterar namnfrågor, då sådana upplysningar har funnits.

De intervjuade tjänstemännens svar har behandlats anonymt för att de ska kunna svara helt öppet utan att själva behöva känna sig personligen utpekade med anledning av hur de har besvarat frågorna. Flera av de undersökta kommunerna har endast en tjänsteman som ansvarar för namnfrågorna i kommunen. De intervjuade har informerats om anonymiteten innan intervjun påbörjats. Samtliga tillfrågade har valt att delta i enkätundersökningen. De undersökta kommunerna anges i avsnitt 7.6.

Frågorna som ställdes i undersökningen var:

Hur går namngivningen till i er kommun, organisation: Vem bereder? Vem beslutar?

Ungefär hur många nya namn antas varje år (uppskattning)?

Hur länge har du själv arbetat med namnfrågor?

Känner du till Kulturmiljölagens paragraf om "god ortnamnsed"? Används den?

Förekommer förslag till ändringar av befintliga namn, i så fall hur många? Vilka är de vanligaste motiven/argumenten?

Förekommer inofficiella namn/arbetsnamn/projektnamn inom er kommun? Har ni upplevt några konkreta problem med anledning av dessa, i så fall vilka?

4.1.1 Organisation

Namnären den bereds i samtliga av de 25 tillfrågade kommunerna av tjänstemän. Dessa har sin organisatoriska hemvist inom de tekniska förvaltningarna (16 fall) eller i antingen de tekniska förvaltningarna eller kulturförvaltningen (nio fall). Elva av de tillfrågade tjänstemännen uppger att de ibland remitterar förslagen innan beslut, till representanter för till exempel hembygdsföreningar, biblioteken, stadsmuseet, samhällsföreningar och till berörda planhandläggare. Antalet tjänstemän som bereder namnären den varierar mellan en ensam tjänsteman (sju fall) till som mest sex tjänstemän. Åtta av de undersökta kommunerna har en mer formellt utsedd

namnberedning eller liknande grupp bestående av ledamöter vars uppgift är att ta fram beslutsförslag till det beslutande organet, att besvara skrivelser i namnärenden och utgöra remissinstans i namnrelaterade frågor. I fyra av de undersökta kommunerna finns delegationsordningar som ger en viss tjänsteman rätt att besluta om vissa typer av namn, till exempel kvartersnamn, namn på skolor eller i de ärenden där inga nya namn beslutas utan endast justeringar av den geografiska utbredningen (till exempel utökad/minskad sträckning för en gata) hos befintliga namn görs.

Besluten fattas i de undersökta kommunerna av antingen en nämnd (17 fall, varav 13 utgörs av någon form av ”teknisk” nämnd – som även beslutar om bygglov och detaljplaner – och fyra av en ”kulturnämnd” eller motsvarande), kommunfullmäktige (två fall) eller kommunstyrelsen (tre fall). I en av de tillfrågade kommunerna fattas beslut om kvartersnamn av den tekniska nämnden och övriga beslut av kommunstyrelsen.

Kommentar: Arbetet med namnfrågor utförs på ett tämligen likartat sätt i alla de undersökta kommunerna. Samtliga har tjänstemän som handlägger namnärenden och deras antal motsvarar som kan förväntas kommunens storlek; de mindre kommunerna har oftast en ensam tjänsteman och de större en grupp av tjänstemän. Till stöd för arbetet finns i varierande grad tillgång till antingen en informell grupp av lokala remissinstanser (i mindre kommuner) eller en mer formellt utsedd namnberedning (större kommuner) vars arbete i många fall regleras av en stadga eller motsvarande. Besluten fattas oftast av den ”tekniska” nämnden, men även ”kulturnämnden”, kommunfullmäktige och kommunstyrelsen finns representerad som beslutsfattare.

4.1.2 Ärendevolym

Antalet beslutade namn årligen varierar hos de undersökta kommunerna mellan ett (eller färre) och 150 namn och antalet följer, liksom antalet tjänstemän i föregående avsnitt, kommunens storlek och hur många detaljplaner som tas fram varje år. Flera av de tillfrågade tjänstemännen svarar att det kan skifta mycket från år till år, beroende på vilka exploateringsprojekt som är aktuella inom kommunen. 13 av de tillfrågade kommunerna anger att antalet nya namn är mellan 10-20 och bland de återstående är fördelningen jämn mellan 1 och 150.

4.1.3 Antal tjänsteår

Av de tillfrågade tjänstemännen uppgav 16 att de arbetat mer än fem år med namnfrågor, tre att de arbetat 3-5 år, fyra 1-3 år och två kortare tid än 1 år. Fyra av de tillfrågade påpekade dessutom att de hade arbetat längre tid med närliggande frågor, till exempel inom den tekniska förvaltningen eller med adressnumrering.

Kommentar: Syftet med frågan om tjänsteår var att försöka utröna om det finns någon skillnad i arbetssättet och bedömningarna beroende på erfarenhet av frågorna, men någon sådan slutsats var svår att dra eftersom den tillfrågade i många fall ingick i en grupp av tjänstemän med varierande antal tjänsteår.

4.1.4 Kännedom om Kulturmiljölagens krav vid namngivning

Samtliga tillfrågade tjänstemän utom en svarade att de känner till bestämmelserna i Kulturmiljölagen 1:4. En tjänsteman svarade ”ja, men inte i detalj”. Bland de som svarade ja lämnade några ytterligare kommentarer, bland annat:

”Vi är väldigt medvetna och försöker hitta en praktisk användning. Vi jobbade på samma sätt även tidigare, men har nu blivit stärkta i vår uppfattning.”

”Ja, absolut! Det är vårt regelverk.”

”Ja, men politikerna kör över ibland.”

”Ja, den finns med i bakgrunden.”

”Ja, speciellt vid ändringar.”

”Ja, men det har inte varit aktuellt.”

”Kulturförvaltningens representant sköter det.”

”Ja, känner till och måste förhålla oss till.”

”Ja, vi försöker. Utgår från det historiska.”

”Ligger som grund för reglerna.”

”Ja, vi har den för ögonen och försöker följa den.”

Kommentar: Kunskapen om Kulturmiljölagen 1:4 är väl utbredd bland de tillfrågade tjänstemännen. Alla utom en sade sig känna till innebörden i paragrafen och hade även refererat till den i minst ett ärende. Den tjänsteman som inte kände till lagen var helt ny på sin tjänst och hade ännu inte hunnit sätta sig in i arbetsuppgifterna.

4.1.5 Namnändringar

Alla utom fem av de tillfrågade kommunerna har hanterat namnändringar i någon form. Bland dem som svarat att ändringar har förekommit svarar drygt hälften att det handlar om enstaka fall och förekomsten korrelerar med storleken på kommunen: mindre kommuner har färre föreslagna namnändringar, större har fler. Sex av kommunerna uppger att ändringarna enbart har uppkommit med anledning av så kallade ”dubblenamn” (eller ”triplettnamn”), och då skett på kommunens eget initiativ, eller när förväxlingsrisk förekommit mellan två befintliga namn. De övriga 14 av de undersökta kommunerna som har hanterat förslag till ändringar uppger bland annat följande skäl/argument som framförts till stöd för ändring:

”Namnet belastat, negativ klang.”

”Lite tråkigt namn, ville byta till memorialnamn.”

”Namnet speglar inte verksamheten.”

”Fult namn.”

”Olämpligt namn.”

”Belastat namn.”

”Långt och krångligt.”

”Roligare med ett annat namn.”

Två av de tillfrågade tjänstemännen uppger att förfrågningar om ”fula” namn oftast ”stannar” hos tjänstemännen och alltså inte förs vidare till beslutande organ för beslut. Den som frågar om ett namn väljer alltså att inte formellt ansöka om en namnändring

och få frågan prövad när denne fått förklarat för sig att namnändringar inte görs utan starka skäl enligt Kulturmiljölagen.

Kommentar: Förslag till namnändringar har förekommit i 20 av 25 av de undersökta kommunerna. Flertalet av dessa svarar dock att det handlar om enstaka fall och/eller att de själva inte varit med om det, men har hört från tidigare kollegor om fall som ligger flera år tillbaka i tiden. Flertalet tillfrågade tjänstemän svarar att de är mycket restriktiva till namnändringar, men att de beslutande politikerna ibland gått emot deras beslutsförslag och tillstyrkt namnändringar.

4.1.6 Inofficiella namn

Samtliga tillfrågade tjänstemän utom fyra uppger att det förekommer områdesnamn eller liknande inofficiella namn inom den egna kommunen. Flera uppger att de ofta har sitt ursprung i detaljplaner och uppkommer i samband med exploateringsprojekt. Endast två uppger dock att de upplevt några problem med de inofficiella namnen och då i samband med adressnumrering. Övriga svarar att de inte upplevt några problem med namnen och att de brukar klinga av. Flera uppger att de försöker vara med tidigt i planprocessen i syfte att tillskapa officiella namn på de nytillkomna objekten så att behovet av inofficiella namn minskas. Bland övriga kommentarer kan nämnas:

”Man är snabb att namnsätta, inofficiella namn hinner aldrig få fäste.”

”Upplever inga problem. Inte komplicerat.”

”Skulle vilja ha ett ord med i laget tidigare.”

”Ja, planhandläggarna gillar det. Har blivit bättre de senaste åren.”

”Inga som slagit igenom.”

”Inofficiella namn lever vidare, dock inget stort problem.”

”Försöker vara med från början.”

”Inte än så länge. Riktlinjer bra stöd.”

”Försöker vara tidigt ute i planprocessen.”

”Inget stort problem, brukar ”klinga av”.”

”Inarbetade. Svåra att få bort. Inga beslut.”

”Ganska vanligt, men inga problem.”

”Inget stort problem.”

Kommentar: 21 av 25 av de tillfrågade tjänstemännen har stött på inofficiella namn på objekt inom deras eget ansvarsområde, antingen som områdesnamn eller inofficiella namn på gator/vägar. Endast två uppger dock att de inofficiella namnen medfört några konkreta problem och då endast i samband med adressnumrering; den som berörts av adressbeslutet har levt i villfarelsen att gatan hetat något annat än det officiellt beslutade och fastställda namnet.

4.2 Fallstudier

Studier har genomförts av elva urbana ortnamn och/eller ärenden, varav åtta berör ändringar av befintliga namn på gator eller kvarter och tre berör inofficiella namn på områden. Nio av de studerade namnen är hämtade från Stockholms kommun och de övriga två är hämtade från Karlstads respektive Göteborgs kommuner.

Syftet med fallstudierna är dels att illustrera beslutsprocessen när det gäller föreslagna förändringar av befintliga namn och dels att ge exempel på de olika intressen och uppfattningar som kan ställas mot varandra vid prövningar och beslut av kommunala tjänstemän respektive beslutsfattare i namnären den. De tre fallen med inofficiella namn syftar till att belysa hur och varför sådana namn kan uppkomma samt hur dessa används och hur de fungerar tillsammans med de officiella namnen.

Underlaget till fallstudierna utgörs i första hand av protokoll från respektive kommuns namnberedning och beslutande organ och i andra hand av rapportering angående namnären den i dagstidningar och tidskrifter. Samtliga källor redovisas särskilt i källförteckningen (7.3) för att underlätta läsningen.

4.2.1 Jan Inghe-Hagströms torg

Inom stadsdelarna *Södermalm* och *Södra Hammarbyhamnen* i Stockholm ligger ett bostadsområde med det inofficiella namnet Hammarby Sjöstad (se 4.2.5). Området dominerades tidigare av industrier och omvandlingen till dagens utseende påbörjades 1991 med framtagandet av en fördjupad översiktsplan under ledning av planarkitekt Jan Inghe-Hagström vid Stockholms stadsbyggnadskontor. Efterhand har 26 nya detaljplaner antagits och vunnit laga kraft omfattande sammanlagt cirka 11 000 lägenheter och 150 000 m² lokalyta. 1994 stod de första byggnaderna klara och området beräknas vara helt färdigbyggt under 2017.

Jan Inghe-Hagström avled 2005 och Stockholms kommunfullmäktige fastställde den 8 september 2008 efter godkännande hos Stadsbyggnadsnämnden namnet *Jan Inghe-Hagströms Torg* som namn på ett torg vid Henriksdalshamnen, centralt beläget i området, i syfte att hedra hans minne. Namnberedningen hade den 12 december 2006 föreslagit ett annat namn för den aktuella platsen, *Hamntorget*, men förslaget återremitterades den 17 oktober 2007 av Stadsbyggnadsnämnden som istället önskade fler memorialnamn:

”I det föreliggande ärendet utgör förslaget ’Anders Franzéns Park’ ett bra exempel på vad nämnden gärna ser mer av. Det bör dock vara möjligt att på motsvarande sätt namnge ytterligare någon eller några av de aktuella platserna efter personer. Dessa får gärna vara människor med maritim anknytning, något som i en handels- och sjöfartsstad som Stockholm inte borde vara omöjligt att uppbåda.”

Utöver skrivningarna i återremissen hade nämndledamöter i en skrivelse den 29 november 2007 föreslagit en namngivning efter planarkitekten: ”Jan Inghe-Hagström har betytt oerhört mycket för skapandet av denna vår nya stadsdel och bör hedras.”

Namnberedningen instämde i detta och föreslog den 29 januari 2008 namnet *Jan Inghe-Hagströms Torg* som namn på torg vid Henriksdalshamnen, vilket alltså därefter fastställdes av Kommunfullmäktige. Ett par år senare stod byggnaderna vid torget klara och de boende kunde börja flytta in 2011. På hösten samma år kontaktades Namnberedningen av ett stort antal av de boende vid Jan Inghe-Hagströms Torg som påtalade att namnet fungerade dåligt som adress: taxi hittade

inte rätt; post kom bort; leveranser hamnade fel. Inte ens Polisen hittade fram till platsen. Kärnan till svårigheterna föreföll ligga i namnet *Jan Inghe* som de flesta utomstående felaktigt uppfattade som dubbelnamnet *Jan-Inge* vilket alltså inte resulterade i någon träff vid sökning på kartor och i navigationsutrustning (GPS) i exempelvis budbilar och taxi.

Namnberedningen begärde inför sitt sammanträde den 5 mars 2012 in underlag från de boende via de berörda fastighetsägarna och fick in ett stort antal skrivelser från sammanlagt 75 personer och företag som samtliga önskade få namnet ändrat. Många framhöll dock i sina skrivelser att de kände stor tacksamhet inför Jan Inghe-Hagström och att deras önskemål enbart hade praktisk grund – att namnet helt enkelt fungerade dåligt som adress. Namnberedningen konstaterade i sitt protokoll att man ”instämmer i de boendes synpunkter att namnet *Jan Inghe-Hagströms Torg* på grund av sin språkliga form är olämpligt som adressnamn.” Man uttryckte även att detta inte påverkade Namnberedningens uppfattning att Jan Inghe-Hagström borde memoreras genom ett namn i staden. Således blev Namnberedningens förslag till beslut att ersätta namnet *Jan Inghe-Hagströms Torg* med beredningens ursprungliga förslag, *Hammtorget*. För att memorera Jan Inghe-Hagström föreslog man att den angränsande kajen skulle få namnet *Jan Inghes Kaj*, i enlighet med de angränsande namnen Henriksdalskajen och Regattakajen. Kajen saknade adresser och namnet *Jan Inghes Kaj* skulle därmed inte kunna ge upphov till några svårhanterade adressproblem.

Stadsbyggnadsnämnden behandlade ärendet om *Jan Inghe-Hagströms Torg* vid sitt sammanträde den 29 mars 2012 och beslutade att avslå Namnberedningens förslag med motiveringen att ”Namnberedningen argumenterar idag för ett byte av ett namn som de själva föreslagit” och att ”Hammarby Sjöstad inte hade blivit till utan Jan Inghe-Hagström.” De språkliga aspekterna på namnet nämns inte alls i nämndens beslut, men man väljer att förkorta namnet till *Jan Inghes Torg*, med hänvisning till att arkitekten var ”minst lika känd under en kortare namnform.”

Tjänstemän knutna till Namnberedningen uppvaktades under hanteringen av flera representanter för de boende kring torget och många av dessa uttryckte efter nämndens beslut sin besvikelse med det nya namnet, som man menade inte alls löste problemen med adresshanteringen. Med facit i hand önskade flera av förslagsställarna att man behållit den ursprungliga namnformen, med tanke på den otydlighet som namnändringen kunde ge upphov till. Tre år senare har dock inga ytterligare önskemål om namnändring inkommit till Stadsbyggnadskontoret i Stockholm.

Kommentar: Namnet *Jan Inghe-Hagströms Torg* utgör exempel på namn som dåligt uppfyller de krav som bör ställas på gatunamn: att de ska vara lätta uppfatta, lätta att skriva och lätta att minnas. Det verkar klarlagt att flertalet människor inte är tillräckligt bekanta med Jan Inghe-Hagström för att uppfatta namnet på annat sätt än ”Jan-Inge Hagström”. Namnberedningen hänvisar varken i sitt protokoll eller i sin skrivelse till Stadsbyggnadsnämnden till Kulturmiljölagens hänsynsparagraf, men det får anses som underförstått att man inte anser att namnet *Jan Inghe-Hagströms Torg* är hävdvunnet då det bara använts några månader, och på denna korta tid ändå hunnit visa sig vara olämpligt som adressnamn. Stadsbyggnadsnämnden valde i sitt beslut dock endast att justera den senare delen av namnet, vilket dock inte påverkade

namnets lämplighet. Det framgår inte av nämndens beslut huruvida man vägt in de rent språkliga aspekterna hos namnet i sitt beslut. Möjligen har man däremot tagit intryck av den artikel i tidningen Södermalmsnytt ("Nu vill staden kasta ut Sjöstadens grundare") som publicerades kort före nämndens sammanträde och därför valde att fästa större vikt vid att memorera Jan Inghe-Hagström med ett gatunamn än att lösa de problem som namnet medförde. Skälen till beslutet är dock inte redovisade.

4.2.2 Olof Palmes gata

Sveriges statsminister Olof Palme sköts till döds sent på kvällen den 28 februari 1986 i hörnet av Sveavägen och Tunnelgatan i centrala Stockholm. Mindre än en vecka senare inkom gruppledarna för de politiska partierna i Stockholm med en gemensam skrivelse till Byggnadsnämnden där man föreslog att delen av Tunnelgatan mellan Sveavägen och Vasagatan skulle byta namn till *Olof Palmes gata*, i syfte att hedra den avlidne statsministern. Den återstående delen av Tunnelgatan, öster om Sveavägen, föreslogs få behålla namnet Tunnelgatan.

Namnberedningen behandlade skrivelsen vid sitt sammanträde den 17 mars 1986 och beslöt tillstyrka förslaget och även att tillämpa så kallad omedelbar justering av sitt protokoll i syfte att så snabbt som möjligt kunna lämna ärendet vidare. Kommunfullmäktige fastställde därefter namnändringen vid sitt sammanträde den 21 april 1986 och beslutet vann laga kraft den 1 maj 1986.

Fig. 5. Olof Palmes gata i Stockholms kommun vid kvarteret Vargen. Det tidigare namnet på gatan (Tunnelgatan) syns fortfarande inristat i sockelstenen, under kvartersnamnet.

Namnändringen omfattade alltså delen av Tunnelgatan mellan Sveavägen och Vasagatan och inte den östra delen, mot David Bagares gata – där Olof Palmes mördare ska ha flytt efter dådet. Enligt uppgift (Stahre, m.fl., s.183) ska familjen ha motsatt sig att även den del av gatan där mordet ägde rum skulle få bära Olof Palmes namn. Drygt fem år efter namnbytet, den 15 oktober 1991, inkom dock en privatperson med en skrivelse till Namnberedningen i Stockholm med förslaget att även den resterande delen av Tunnelgatan skulle få heta Olof Palmes gata. Ingivaren menade att namnbytet hade medfört problem för näringsidkare längs gatan, vars kunder sades inte känna till att Tunnelgatan fortfarande existerade. Namnberedningen konstaterade i sitt protokoll den 18 november 1991 att ”en förutsättning var att det hävdvunna namnet bibehölls från Sveavägen till Malmskillnadsgatan”. Vidare skrev man att namnet Tunnelgatan var ”lokalisering” samt att gatan är skyltad och namnet finns utsatt på kommunens officiella kartor. Förslaget avstyrktes.

Ytterligare nästan tjugo år senare, den 6 april 2009, inkom en annan privatperson med en skrivelse till namnberedningen med förslag att byta tillbaka till Tunnelgatan: ”Det är hög tid att byta namn på Olof Palmes gata. Många anser att det gamla namnet Tunnelgatan återtas.” Namnberedningen delade inte den uppfattningen och angav som skäl för sin ståndpunkt att namnet hunnit bli inarbetat trots att det inte funnits mer än ungefär 23 år och att de ”praktiska och ekonomiska följder” som ett namnbyte innebär ”knappast kan vara god namnpolitik”. Förslaget avstyrktes.

Kommentar: Namnändringen av Tunnelgatan mellan Sveavägen och Vasagatan i Stockholm till Olof Palmes gata är ett av ytterst få exempel i staden på ett nästan ”rent” byte (en liten del av Tunnelgatan behölls ju) av ett hävdvunnet gatunamn med ett relativt stort antal adressnummer kopplade till sig. Om man vill raljera kan man säga att det krävs ett statsministermord för att ändra ett hävdvunnet gatunamn i Stockholm. Namnändringen skedde förvisso före den 1 juli 2000 och införandet av reglerna om ortnamn i Kulturmiljölagens hänsynsparagraf, men Namnberedningen i Stockholm var liksom många av sina kollegor i andra kommuner även tidigare mycket restriktiva med namnändringar. Bakom beslutet i Stockholm ställde sig samtliga politiska partier och ändringen fastställdes på kort tid, vilket kanske kan tolkas som ett uttryck från det politiska och demokratiska samhället att markera mot våldet och att uppmärksamma en exceptionell händelse i landets historia.

Även i andra kommuner memorerades Olof Palme; Kalmar, Piteå, Trollhättan och Umeå har liksom Stockholm en Olof Palmes gata. Södertälje, Göteborg, Höganäs, Malmö och Uppsala har fastställt Olof Palmes plats i sina tätorter och i Örebro och Västerås finns Olof Palmes torg. I Kungälv och Nyköping finns Olof Palmes väg. Även internationellt har Olof Palme memorerats med ortnamn: enligt Wikipedia finns det idag (2015) 26 gator utanför Sverige som bär Olof Palmes namn.

4.2.3 Blackebergsbacken

I västra Stockholm ligger stadsdelen *Blackeberg* som fått sitt namn från ett torp med samma namn, som enligt uppgift (Stahre, m.fl., 2005, s. 529) omnämns första gången år 1599 och därefter (1785) avsöndras från gården Räcksta för att slutligen fastställas som namn på stadsdelen genom beslut i Stadsfullmäktige den 18 juni 1951. Knappt

två år senare, den 2 april 1953, fastställdes gatunamnet *Blackebergsbacken* när en ny stadsplan antogs för området. Gatan fick därefter en justerad sträckning i samband med ny planläggning 2006 och omfattade då sammanlagt 22 adressnummer.

I juni 2009 inkom en skrivelse till Namnberedningen från bostadsrättsföreningen Mälarbacken med förslag att byta ut gatunamnet till just *Mälarbacken*. Som skäl för namnbytet angavs att man antagit namnet Mälarbacken för bostadsrättsföreningen 2004 och att det närbelägna vårdhemmet Blackebergs sjukhem året därpå bytt namn till Mälarbackens vård- och omsorgsboende. Vidare angav man att Storstockholms lokaltrafik (SL) "enligt uppgift" skulle ändra namnet på hållplatsen vid Blackebergsbacken till Mälarbacken och att namnet "leder tankarna till en lugn, grön och trivsam backe mot Mälaren", vilket även var tanken när man valde namn till bostadsrättsföreningen 2004. Man menade att "den önskade, nya gatuadressen på ett positivt sätt kan förknippas med den plats vi bor på och därmed förstärka den positiva klang som Mälarbacken har." Vidare framförde man att ett namnbyte skulle minska risken för sammanblandning med den närbelägna Blackebergsvägen och att "namn med anknytning till Mälaren sedan länge varit uppskattade och använda inom Stockholms stad (Mälarblick, Mälarhöjden, Mälardalsområdet, Norr- och Söder Mälarstrand, Mälardrottningen m.m.)" Föreningen framförde i sin skrivelse vidare att man haft kontakt med Bromma stadsdelsnämnd, som lämnat "ett positivt gensvar på föreningens önskemål i ärendet" och att man även haft kontakt med representanter för två av fastighetsägarna längs Blackebergsbacken, AB Familjebostäder och Stena Fastigheter Stockholm AB, som inte hade något att erinra mot ett byte av gatunamn. Avslutningvis anförde man att "övriga adressater" på Blackebergsbacken "preliminärt meddelat" att man inte hade några invändningar mot ett namnbyte.

Namnberedningen diskuterade skrivelsen vid sitt sammanträde den 22 september 2009 och begärde i en svarsskrivelse ett fördjupat underlag från föreningen avseende dels ett definitivt besked från SL angående namnet på hållplatsen, dels ett tydligt ställningstagande från övriga medlemmar i bostadsrättsföreningen utöver styrelsen, dels ett ställningstagande från övriga adressater längs Blackebergsbacken och dels ett ställningstagande från de bostadsföretag som planerade att bygga bostäder längs gatan. Namnberedningen avslutade sin skrivelse med upplysningen "Det eftersökta underlaget medför inte nödvändigtvis att ett namnbyte tillstyrks men det underlättar Namnberedningens ställningstagande."

Därefter följde ett antal mail från en representant för bostadsrättsföreningen Mälarbacken där denne kompletterade med några upplysningar och menade dels att man redan hade inhämtat och presenterat ställningstaganden från de berörda fastighetsägarna, dels att det borde åligga Namnberedningen att inhämta synpunkter från ansvariga för vårdhemmet, Bromma stadsdelsnämnd, och dels att det föreslagna namnbytet var en "i och för sig enkel fråga".

Namnberedningens sekreterare bemötte synpunkterna i ett mail den 24 november 2009 där han konstaterade att man nu hade ett tillräckligt underlag för att bedöma frågan och att det var förståeligt att frågan kunde upplevas som enkel, "men så kan inte vi se det." Sekreteraren redogjorde för "kulturminneslagens stadgande (1 kap. 4§) rörande kommunal ortnamnsverksamhet" och att "alla namnvårdande instanser i

landet är mycket restriktiva av flera skäl” samt att en namnändring ”måste prövas och övervägas noggrant”. Om Namnberedningen skulle tillstyrka förslaget måste man ”kunna motivera det grundligt och även jämföra argumenten och skälen med alla andra ändringsförslag som kommer in.” Avslutningsvis konstaterades att Namnberedningen endast är ett ”beredningsorgan” och att ärendet ska behandlas av politikerna i Stadsbyggnadsnämnden och Kommunfullmäktige, ”som alltså ska riva upp sina föregångares namnbeslut från 1953 och därefter fatta ett nytt. För att övertyga dem om att detta är en sak som de ska lägga tid på måste argumenten vara goda och genomtänkta. Det finns således skäl varför vi pressar er på ett fylligt underlag.” I samband med mailväxlingen inkom även ett mail till Namnberedningen från en representant för konferensanläggningen Ljunglöfska slottet (f.d. Blackebergs gård) som meddelade att man motsatte sig det föreslagna namnbytet ”både av historiska skäl och av kostnadsskäl. Blackebergsbacken är väl inarbetat och finns med på i stort sett allt som berör oss.”

Namnberedningen presenterade sitt förslag till beslut för Stadsbyggnadsnämnden i ett tjänsteutlåtande daterat den 8 februari 2010. Man avslog bostadsrättsföreningens förslag om namnbyte och refererade bland sina argument till Kulturminneslagen (1 kap. 4§) och de starka skäl som krävs för att ändra hävdvunna namn, till vilka man menade att Blackebergsbacken ”utan tvekan” kunde räknas. Vidare menade man att inga starka skäl att ändra namnet hade presenterats: ”Det faktum att någon individ eller grupp vill ändra ett namn för att få något ”bättre”, för att man tröttnat eller ledsnat på namnet eller för att man av annan anledning inte är nöjd med det man har, räcker inte som argument.”

Namnberedningen hänvisade därefter till de båda publikationer som utgavs i samband med att hänsynsparagrafen infördes den 1 juli 2000 (se 2.4) och konstaterade att starka skäl i sammanhanget är ”ett väl prövat och praktiserat begrepp”. Vidare menade man att argumenteringen i förslaget enbart handlade om ”det nya, det önskade namnet, inte om det som ska tas bort, det som är skyddat i lagen. Om det nya, föreslagna namnet är ”bra” eller inte kan givetvis spela en viss roll men i princip är den frågan av underordnad betydelse. Lagen gäller huruvida det finns starka skäl att ändra namnet Blackebergsbacken.”, vilket Namnberedningen alltså inte ansåg att det fanns.

Angående argumentet att det förelåg en risk för förväxling med Blackebergsvägen konstaterade Namnberedningen att några belägg för detta inte hade presenterats. Man kommenterade därefter själva namnförslaget Mälärbacken och menade att det ”inte är så lämpligt som nytt namn som föreningen framställer det. [...] Mälären är ett framträdande drag och en viktig referens i många delar av staden och alltså inte något som särskilt utmärker Blackeberg. Ett namn *Mälärbacken* vore därför varken särskilt orienterande eller särskiljande.”

Avslutningsvis bemötte Namnberedningen de framförda argumenten om att vårdboendet nyligen fått namnet Mälärbackens vård- och omsorgsboende och att den närbelägna hållplatsen eventuellt skulle komma att få namnet Mälärbacken med att konstatera att dessa ”inte kan anföras som ”starka skäl” för ett namnbyte på gatan. För det första finns det inga krav på och ingen praxis som säger att namnet på en

vårdinrättning eller någon annan verksamhet ska stämma överens med gatan där denna är belägen. Tvärtom torde detta vara ovanligt.” Namnberedningen menade vidare att såväl namn på hållplatser som verksamheter kan anses vara en ”färskvara” och konstaterade att det är ”synnerligen ovanligt” att ”en gatas namn anpassas efter någon pågående verksamhet där. [...] Vård och omsorg är en föränderlig verksamhet och ingen vet vad som finns i Mälarbackens vård- och omsorgsboende om tio, tjugo år och under vilket namn. Gatunamn och andra ortnamn däremot ska vara stabila så långt det är möjligt. Det är själva andemeningen i lagtexten.”

Stadsbyggnadsnämnden valde att bordlägga ärendet vid sitt sammanträde den 11 mars 2010, men beslutade att avslå ansökan om namnbyte och återropa Namnberedningens yttrande vid sitt nästa sammanträde den 25 mars 2010.

Kommentar: Ärendet berörande *Blackebergsbacken* belyser Kulturmiljölagen 1:4 och särskilt tolkningen av innebörden av de starka skäl som krävs för att ändra ett hävdvunnet namn. En rad argument presenterades, men inga bedömdes vara av sådant slag som kunde medföra att ett namnbyte skulle kunna tillstyrkas. Fokus hos de framförda argumenten låg på lämpligheten i det nya namnförslaget, Mälarbacken, medan det befintliga namnet knappt alls berördes. Några brister med det befintliga namnet Blackebergsbacken presenterades alltså inte, utöver en odokumenterad risk för sammanblandning med ett annat namn.

4.2.4 Krakel Spektakels gata och ”barnboksnamnen”

I stadsdelen Mariehäll i nordvästra Stockholm ligger ett bostadsområde som brukar benämnas Annedal. Området började planeras i början på 2000-talet och beräknas vara helt färdigbyggt under 2016 och kommer då att omfatta ungefär 5000 bostäder. Namngivningen av gator, kvarter, parker och platser i området har skett i flera etapper och valet av namnkategori (”nordisk barnlitteratur”) är sammankopplat med den skrivelse från Stadsbyggnadsnämnden som inkom till Namnberedningen den 27 november 2003 där beredningen gavs i uppdrag att ange ett sammanhållet område vars gator, kvarter med mera kunde döpas efter Astrid Lindgrens sagovärld.

Astrid Lindgren avled i januari 2002 och alltsedan dess hade många olika förslag att memorera henne med namngivning i Stockholm framförts till och behandlats av Namnberedningen, en process som refereras mer detaljerat i (Nyström, 2010). Bland annat föreslogs att Dalagatan (där Astrid Lindgren bodde under större delen av sitt liv) skulle få hennes namn – ett förslag som hennes familj motsatte sig med motiveringen att Astrid var en anspråkslös person som inte ville ta den platsen. Namnberedningens förslag att memorera Astrid Lindgren blev slutligen att en avgränsad del av Vasaparken, just utanför författarens bostad på Dalagatan, gavs namnet *Astrid Lindgrens terrass* samt att man i ett framtida bostadsutvecklingsprojekt ”reserverade” Astrid Lindgrens namn till namngivningen av det området. Detta kom alltså till slut att bli det nya projektet i Mariehäll med arbetsnamnet Annedal och Namnberedningen behandlade vid sitt sammanträde den 12 december 2006 den första detaljplanen för området och föreslog då *Alfreds gata* som namn på gata, syftande till drängen Alfred i Astrid Lindgrens berättelser om Emil i Lönneberga. Därefter följde förslag om ett stort antal andra namn kopplade till Astrid Lindgrens böcker innan

Namnberedningen i april 2007 blev varse att Astrid Lindgrens familj motsatte sig att Astrid Lindgren ensam skulle prägla namnen i ett helt område i Stockholm. Istället föreslog man ”att nya namn i området hämtas från många olika författares verk, så att ett mer allmänt ”barnboksområde” skapas.” Namnberedningen följde familjens önskan och tog fram nya namnförslag. En handfull av Astrid Lindgren-namnen behölls, men även namn från bland andra Gunilla Bergström, Lennart Hellsing, H.C. Andersen, Åke Holmberg, Elsa Beskow, Maria Gripe, Sven Nordqvist, Tove Jansson och Rune Andréasson togs fram och skickades till Kommunfullmäktige via Stadsbyggnadsnämnden för fastställande.

Stadens juridiska avdelning ville dock undersöka eventuella upphovsrättsliga aspekter på namngivningen innan namnen fastställdes och gav därför Stadsbyggnadskontoret i uppdrag att kontakta samtliga berörda rättighetsägare och upphovsmän för att be om deras tillåtelse att använda namnen i staden. Detta skulle visa sig vara något av ett detektivarbete då många av uphovsmännen var avlidna och rättigheterna förvaltades av bolag och/eller flera olika anhöriga som visade sig vara svåra att få kontakt med. Samtliga kontaktades dock till slut och samtliga lämnade även sina godkännanden, med ett undantag i form av bolaget Oy Moomin Characters Ltd som helt förbjöd användandet av alla namn knutna till författaren Tove Jansson.

Bland de namn som till slut fastställdes som gatunamn i området fanns *Krakel Spektakels gata*, en relativt kort gata med endast tre adressnummer. Namnet syftar på figuren med samma namn i Lennart Hellsings ”*Nyfiken i en strut*”, publicerad första gången 1947 med illustrationer av Stig Lindberg. Sången ”*Krakel Spektakel*”, även denna skriven av Lennart Hellsing tillsammans med pianisten och musikkritikern Knut Brodin, publicerades också 1947.

Gatunamnet *Krakel Spektakels gata* fastställdes i Stockholms kommunfullmäktige den 13 december 2010. Namnet hade i god tid före fastställandet, den 14 maj 2010, godkänts av Stadsbyggnadsnämnden och därmed blivit offentligt via nämndens protokoll. Den 2 december 2010 inkom två privatpersoner med en skrivelse till Namnberedningen med förslag att byta ut namnet. I skrivelsen argumenterar man för att namnet kan leda till att barn utsätts för mobbing: ”Namnet Krakel Spektakel är gulligt på alla sätt när vi sitter på sängkanten och läser barnboken för 2-6-åringen – men när samma barn efter några år vuxit upp och i alla nya situationer, t.ex. byte av skola, vid praoperiod mm ska uppge namn och adress och kanske mötas av ett gapflabb i en ny klass är jag inte säker på att ungdomen ifråga uppfattar att namnet är ”gulligt”, och denna situation kan inträffa många gånger.” Avslutningsvis föreslog ingivarna att man skulle ”ändra namnet till ett neutralare men trevligt namn, men som inte kan leda tankarna och associationerna fel från första stund det nämns.”

Namnberedningen delade i sitt svar den 22 mars 2011 inte ingivarnas uppfattning att namnet skulle leda till mobbing: ”Namnberedningen anser inte att detta argument är tillräckligt väl underbyggt för att utgöra skäl för ett namnbyte. Att förebygga mobbing är mycket lovvärt men namnberedningen anser att [...] i sin skrivelse inte framför annat än spekulationer om att just namnet Krakel Spektakels gata i barns adresser skulle kunna bädda för mobbningsituationer. Deras farhågor gäller uppenbarligen inget av de många andra ”barnlitteraturnamn” som används i området.”

Förslaget att ändra namnet *Krakel Spektakels gata* avstyrktes av Namnberedningen och Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 14 april 2011 att avslå den föreslagna ändringen, i linje med Namnberedningens beslutsförslag.

Kommentar: Det här fallet är ovanligt på så sätt att det tar sikte på barnen och deras perspektiv. Namnberedningen delade dock inte förslagsställarens uppfattning och namnet fick vara kvar. Det har heller inte under de år som förflutit sedan frågan avgjordes inkommit några ytterligare synpunkter på namnet till Stockholms kommun. Nämnas kan dock att några av de byggherrar som deltagit i utbyggnaden av det så kallade ”barnboksområdet” Annedal har skapat egna namn för att marknadsföra sina nybyggda lägenheter, till exempel kvarteret Sagoskogen och kvarteret Sagobäcken. Angående barnperspektivet på kommunala beslut kan nämnas att Sigtuna kommun vid alla sina beslut sedan två år tillbaka alltid anger vilka konsekvenser det fattade beslutet får utifrån ”barnrättsperspektivet”.

4.2.5 Hammarby Sjöstad

Områdesnamnet Hammarby Sjöstad (även Hammarby sjöstad) berördes i avsnitt 4.2.1 (om *Jan Inghe-Hagströms Torg*) och används bland annat som benämning på ett stadsutvecklingsprojekt inom stadsdelarna *Södermalm* och *Södra Hammarbyhamnen* i Stockholms kommun. Trots idogt letande har författaren inte lyckats spåra det exakta ursprunget till namnet Hammarby Sjöstad, vilket i sig kanske inte är så konstigt eftersom inofficiella namn av det här slaget sällan tillskapas genom några egentliga beslut av det slag som dokumenteras i protokoll utan snarast ”uppkommer” i samband med själva exploaterings- och planprocessen.

Klart är åtminstone att planarbetet för det som skulle bli Hammarby Sjöstad initierades i september 1988 när Byggnadsnämnden i Stockholm godkände Stadsbyggnadskontorets förslag till start av program- och planarbete för området. En fördjupad översiktsplan (*”Hammarby Sjöstad – Fördjupning av översiktsplan”*) presenterades 1991 och denna refererar till Byggnadsnämndens beslut från 1988 som ”planarbete för Hammarby sjöstadsprojektet”, vilket verkar vara första gången som ordkombinationen används – och kan då uppfattas som ett slags sammanfogning av namnet på det vatten som projektet är beläget på båda sidor om (*Hammarby sjö*) och ordet *stadsprojekt*. Namnet Hammarby Sjöstad får därefter starkt fäste både inom och utanför stadsutvecklingsprojektet och förekommer till exempel som underrubrik på många av de detaljplaner för området som tas fram under 1990- och 2000-talet.

Namnberedningen i Stockholms kommun noterar namnet Hammarby Sjöstad för första gången vid sitt sammanträde den 18 mars 1991 i en paragraf om ”kommande namnsättning inom den s.k. Hammarby Sjöstad” och därefter förekommer namnet 57 ytterligare gånger i protokollen, oftast som underrubrik på en behandlad detaljplan.

Den 12 augusti 2010 inkommer en skrivelse till Namnberedningen om att ersätta stadsdelsnamnet *Södra Hammarbyhamnen* och delen av stadsdelsnamnet *Södermalm* som är belägen närmast Hammarby sjö med det nya stadsdelsnamnet Hammarby Sjöstad. Som argument för förslaget anges bland annat ”att namnet [...] förekommer

på många skyltar och att det är ett känt namn även utomlands.” Namnberedningen avstyrker förslaget och anger i sitt protokoll att man är ”väl medveten om att Hammarby Sjöstad är ett välbekant och flitigt brukat namn, men ser inte det som ett argument för ett namnbyte.”

Drygt två år senare publicerar lokaltidningen Sjöstadsbladet en artikel om namnbyte (”Upp till kamp för namnet Hammarby Sjöstad”) av stadsdelen där man uppmanar de läsare som stödjer ett namnbyte att underteckna en namninsamling som man planerar att överlämna till ansvariga politiker. Som argument för namnbytet anges bland annat att en googling av ”Södra Hammarbyhamnen” endast ger 103 000 träffar, att jämföras med de 707 000 träffar som ”Hammarby Sjöstad” ger. Vidare skriver man att den som söker bostad via Stockholms Stads Bostadsförmedling behöver använda sig av (det officiella) sökbegreppet ”Södra Hammarbyhamnen”, medan den som söker via den privata bostadssajten Booli behöver använda sökbegreppet ”Hammarby Sjöstad”. Någon skrivelse om namnbyte har i skrivande stund dock inte inkommit till Namnberedningen i Stockholm från tidningen.

Kommentar: Hammarby Sjöstad torde vara det mest välkända och etablerade områdesnamnet i Stockholm från de senaste 25 åren och har sannolikt fått utgöra inspiration till ett antal andra ”sjöstäder” i Sverige. Namnet är så etablerat i Stockholm att en kortare variant, Sjöstaden, uppkommit där och används flitigt i bostadsannonser och bland de boende. Det är inte svårt att se varför namnet fått sådant genomslag med sin kombination av två i samband med boende ofta eftertraktade begrepp, *sjönära* och *stad*. Detta fokus på på ”stad” i namnet har beskrivits (Tunström, 2010) på följande sätt: ”Området fungerar som en illustration av hur viktigt det tycks vara att bygga *stad*, och att benämna nya områden som stad eller del av staden – för att vi verkligen inte ska missa att de är det: Hammarby sjöstad, Barkarbystaden, Väsby sjöstad, Tullinge trädgårdsstad [...]”. Andra aktuella varianter av den här tanken att inkludera stad i ett områdesnamn är Tyresö Skogsstad och Vällingby Parkstad.

4.2.6 Bällstaåvägen

I stadsdelen Mariehäll i västra Stockholm fastställdes *Bällstaåvägen* som namn på en gata genom ett beslut i Stadsbyggnadsnämnden den 21 augusti 2008. Namnet hade föreslagits av Namnberedningen knappt ett år tidigare i samband med att en ny detaljplan för området tagits fram. Namnbeslutet innehöll utöver *Bällstaåvägen* ytterligare två nya gatunamn, *Tomtebobarnens gata* och *Klas Klättermus gata* inom den befintliga namnkategorin ”nordisk barnlitteratur” (se 4.2.4) samt en ändrad sträckning för den befintliga *Tappvägen*. I detaljplanen angavs bestämmelsen ”broreservat” i gränsen mot Sundbyberg i norr (se Fig. 6) vilket avseende gatunamnen innebar att *Tappvägen* skulle kunna tänkas fortsätta rakt fram och behov därmed uppstå av ett nytt namn för den del av *Tappvägen* som löpte längs Bällstaån och denna gavs alltså 2008 det nya namnet *Bällstaåvägen*.

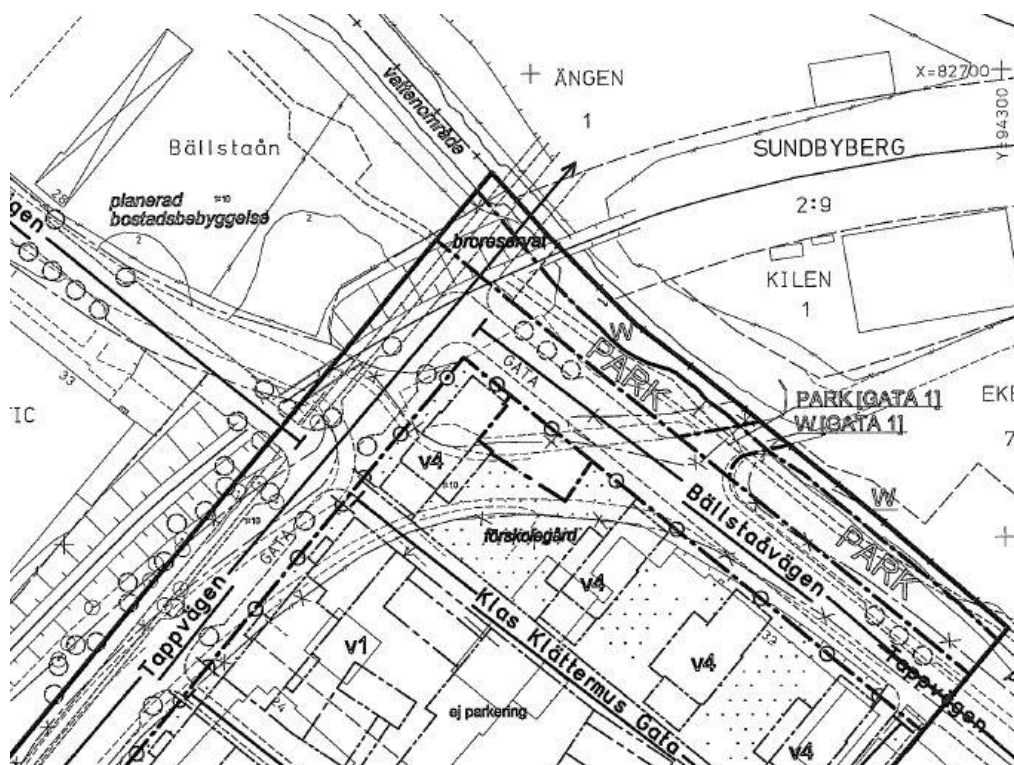

Fig. 6. Namnberedningens beslutsförslag avseende Bällstaåvågen.

I oktober 2014 inkom en skrivelse till Namnberedningen från en av fastighetsägarna med adress längs *Bällstaåvågen* med förslag att byta ut namnet. Skälen som angavs för namnbytet var de problem med orienteringen som namnet medförde, eftersom det ständigt förväxlades med den närbelägna *Bällstavågen*. Ingivaren uppgav att dennes företag ofta får leveranser från utlandet, från länder med språk utan svenska tecken, vilket gör att adressen skrivs "Ballstaavågen", till förväxling likt *Bällstavågen* (eller "Ballstavagen") och leveransproblem uppstod vid "varannan leverans" och "ibland med veckolånga förseningar som följd." För att råda bot på problemen hade adressaterna börjat ange "(f.d. Tappsvågen)" i anslutning till sin adress. Som förslag på nytt namn angav ingivaren *Bällstaågatan* eller *Bällstaåkanten* med hänvisning till närheten till *Bällstaån*.

Namnberedningen behandlade ärendet vid sitt sammanträde den 8 december 2014 och beslöt i enlighet med skrivelsen föreslå att namnet *Bällstaåvågen* skulle utgå och ersättas med det nya namnet *Bällstaågatan*. Som motiv för sitt beslutsförslag angavs att man "anser att de skäl för namnbyte som framförs i skrivelsen är tillräckligt starka för ett namnbyte, att *Bällstaåvågen* är alltför likt *Bällstavågen* vilket leder till förväxlingar. Stadsbyggnadsnämnden behandlade frågan vid sitt sammanträde den 15 januari 2015 och beslöt då helt i enlighet med Namnberedningens förslag. Beslutet vann laga kraft den 20 februari 2015 då *Bällstaåvågen* upphörde att gälla och att *Bällstaågatan* började gälla som namn på gata.

Kommentar: Ärendet illustrerar de praktiska problem som förväxlingsbara namn kan medföra med avseende på postleveranser och bud. Namnberedningen refererar i sitt beslutsförslag inte uttryckligen till Kulturmiljölagen, men lydelsen ”de skäl som anges [...] är tillräckligt starka för ett namnbyte.” kan utan ansträngning anses syfta på lagens hänsynspargraf. Det faktum att *Bällstaåvågen* vid tidpunkten för ändringen endast hade funnits i sex år och då endast omfattade en handfull adressnummer kan säkert också ha bidragit till att Namnberedningen i det här fallet tillstyrkte en namnändring. Genom att endast byta efterleden behölls vidare referensen till Bällstaån i gatunamnet, vilket gjorde namnändringen något ”mildare”.

4.2.7 Västermalm

Inom stadsdelen Kungsholmen i Stockholms kommun har de senaste tio åren ett antal namn baserade på namnet Västermalm börjat användas. Invigningen av köpcentrumet Västermalmsgallerian beläget i närheten av Fridhemsplan kan ses som startskottet för ett mer omfattande brukande av namnet, som 2015 finns i åtskilliga föreningars, företags och butikers namn samt i ett antal bostadsprojekt på den nordvästra delen av Kungsholmen: till exempel Västermalms Strand, Västermalmsterrassen och Västermalms Atrium. Från den 1 januari 2014 är *Västermalms församling* namnet på den församling som bildats genom en sammanslagning av de tidigare församlingarna *Kungsholms*, *S:t Görans* och *Essinge församling*.

De första beläggen för namnet Västermalm är dock betydligt äldre. En sökning i Ortnamnsregistret (Institutet för språk och folkminnen) på ”Västermalm” ger en träff från 1690 med stavningen *Wästermalm* och en tillhörande text ”Avser stadsdelen V Brunkeberg å Norrmalm”, vilket alltså skulle motsvara mitt på dagens Norrmalm snarare än Kungsholmen. Denna placering av namnet överensstämmer även med följande stycke i (Selander, 1920, s.113): ”Att flytta Östermalm öster om Träsket och Västermalm tvärs över Rörstrandssjön är ju originellt och behändigt, men visar föga historiskt sinne.”

Lantmätaren Georg Biurman (1700-1755) publicerade ett antal kartor över Stockholm under sin livstid, däribland en med titeln ”*Charta Öfwer Kungsholmen Eller Stockholms Wästre Malm*” (Biurman, 1754), vilken skulle kunna tolkas som att namnet under denna tid även förekommit på det som idag heter Kungsholmen. (Stahre, m.fl., 2005) anger att Kungsholmen fick sitt namn 1672, alltså nästan hundra år innan Biurmans karta publicerades.

(Stahre, m.fl., 2005) saknar däremot helt upplysningar om namnet Västermalm, vilket även gäller för Namnberedningens protokoll. I en lång och omfattande skrivelse daterad den 6 april 1922 och ställd till Stadsfullmäktige inför fastställandet av samtliga stadsdelsnamn i Stockholms innerstad skriver Namnberedningen dock: ”[...] Rörande stadsdelsnamnet Östermalm må upplysas, att det daterar sig så sent som 1885, då det tidigare Ladugårdslandet fick giva vika. Av historiska dokument och kartor framgår med all önskvärd tydlighet, att namnet Östermalm visserligen existerat tidigare, men då endast som beteckning för den östra delen av Norrmalm, från Malmskillnadsgatan (observera namnet!) till Träskrännilen (d.v.s. Birger Jarls gata), liksom motsvarande område väster om Malmskillnadsgatan kallats Västermalmen,

vilket namn okynnig påhittighet i analogi med Östermalms senaste betydelse velat applicera på Kungsholmen. (Jämför Västermalms idrottsklubb, d:o schackklubb etc.)”.

Namnet Västermalm verkar alltså liksom många andra inofficiella geografiska namn ha ett oklart ursprung och även historiskt ha förknippats med flera olika geografiska platser. Klart är dock att namnet aldrig har fastställts som något officiellt stadsdelsnamn i Stockholm och något sådant förslag har heller aldrig inkommit till staden eller Namnberedningen.

Kommentar: Namnet Västermalm visar hur snabbt ett geografiskt namn kan få fäste och börja användas bland namnbrukarna. På bara ett tiotal år har namnet fått en ganska stor spridning i form av föreningsnamn och namn på butiker med mera i staden. Som egentligt områdesnamn har det dock inte fått samma spridning. Byggbolaget Skanska har nyligen avslutat tre bostadsprojekt på Kungsholmen, samtliga med ordet Västermalm i namnet, och lanserade i februari 2014 idén att även hela området skulle få heta Västermalm, ett förslag som dock mötte blandade reaktioner. Lokaltidningen Vårt Kungsholmen skrev om förslaget (Pozar, 2014) och bland de kommentarer som står att läsa i anslutning till artikelns nätutgåva fanns det några som ställde sig positiva men minst lika många som var kritiska till idén. Det är tänkbart att den begränsade spridningen av Västermalm som områdesnamn har att göra med att det officiella stadsdelsnamnet *Kungsholmen* är så populärt att det dämpar det mer allmänna behovet av ett nytt namn. Som jämförelse kan nämnas den något större spridningen av områdesnamnet Hammarby Sjöstad som en inofficiell ”ersättare” för *Södra Hammarbyhamnen*.

Angående det nyligen (2014) fastställda namnet *Västermalms församling* så kan det uppfattas som uttryck för en vilja att hitta ett ”neutralt” namn istället för det namn som kanske vore mest naturligt – Kungsholmens församling – eftersom detta i så fall skulle kunna förväxlas med namnet på en av de tre ingående församlingarna (*Kungsholms församling*) och att sammanslagningen då kunde uppfattas som att de övriga två församlingarna inkorporerades i denna. Detta har dock inte gått att verifiera då Stockholms stift inte uppgav några skäl för sitt namnval i samband med bytet.

4.2.8 Kvarteret Negeren

Till de senare årens mer uppmärksammade namnären den hör det om kvarteret *Negeren* i Karlstads kommun. Kvarteret namngavs i efterdyningarna av den stora branden i Karlstad 1865 då staden åter skulle byggas upp och kvarteren namnges. Efter förslag från Drätselkammaren fastställde Stadsfullmäktige 1866 ett stort antal kvartersnamn inom den nuvarande stadsdelen *Tingvallastaden*, bland andra kvarteren *Udden*, *Gripen*, *Berget*, *Laxen*, *Viken*, *Älgen* och *Negeren*. Det fanns även ett yrkande om att djurnamnen skulle utgå för att ersättas med namn ur landskapets historia.

Vad som gav upphov till valet av namnet *Negeren* har inte kunnat fastslås, men en artikel i Språktidningen (Fahlander, 2010) sätter namngivningen i samband med utgivningen år 1852 av Harriet Beecher Stowes roman ”*Uncle Tom’s cabin*” (ursprunglig svensk titel: ”*Onkel Toms stuga eller Negerlivet bland Nord-Amerikas*

slafstater”, i översättning 1853). Romanen skildrade slavarnas situation och kom att bli en stor försäljningssuccé över hela världen, överträffad endast av Bibeln under 1800-talet, och anses även ha utgjort en utlösande faktor till det amerikanska inbördeskriget 1861-1865. (Fahlander, 2010) uppger att sympatierna för de segrande nordstaterna, som ville förbjuda slavhandeln, var starka i Sverige och menar att namngivningen alltså kan uppfattas som ett uttryck för sympati med slaverna.

Ordet *neger* används vid den här tiden som ett värdeneutralt begrepp för en mörkhyad person och kommer att så göra i ytterligare ungefär hundra år. På 1970-talet kommer ordet långsamt att skifta innebörd och börja uppfattas nedsättande och kränkande. 1985 tar Vänsterpartiet kommunisterna (VPK) i Karlstad upp frågan om namnbyte av kvarteret Neger i kommunfullmäktige, men motionen avstyrks och namnet kvarstår. Frågan lever dock vidare och tas återkommande upp i tidningsartiklar.

Fig. 7. Delar av stadsdelen Tingvallastaden i Karlstads kommun, 2008. Kvarteret Negern är beläget väster om kvarteret Lantmätaren.

Hösten 2008 föreslår Fatma Mohamud från Mångfaldhetscentrum i en skrivelse till kommunen att kvartersnamnet bör tas bort. Namnändringen beslutas i Karlstad av Stadsbyggnadsnämnden och handläggs av Namnberedningen, som under våren 2009 ger Lantmäteriet, Länsstyrelsen, Värmlands Museum, Carlstads-Gillet, Föreningen Karlstad Lever och Karlstads hembygdsförening möjlighet att yttra sig angående förslaget att upphäva kvartersnamnet Negern. Av de tillfrågade svarar de fyra förstnämnda på remissen och samtliga fyra avstyrker en namnändring.

Lantmäteriet hänvisar i sitt remissvar till Kulturmiljölagens hänsynsparagraf och anser vidare att namnet ”får ses som en språklig yttring som speglar den tid då namnet är givet och i det sammanhanget framstår det som harmlöst.” Vidare skriver man att: ”Man bör snarare uppfatta namnet som exotiskt och fantasieggande. Att ”många människor” skulle uppfatta namnet som kränkande framstår som mindre sannolikt.” I ett kompletterande yttrande skriver man att det första yttrandet innehåller ”en olycklig formulering som kan missuppfattas” och ändrar stycket om att namnet bör uppfattas som exotiskt och fantasieggande till ”När kvarteret fick sitt namn på 1800-talet uppfattades det som fantasieggande och exotiskt.”

Länsstyrelsen hänvisar liksom Lantmäteriet till Kulturmiljölagen och konstaterar att namnet är mer än 140 år gammalt och utan tvekan hävdvunnet. Man skriver vidare att det idag betraktas som ”olämpligt” att använda ordet ”neger som benämning på människor med visst etniskt ursprung”, men att de skäl som inkommit till stöd för ett namnbyte ”kan enligt Länsstyrelsens mening inte tas som intäkt för en allmänt utbredd uppfattning om ordets olämplighet som kvartersnamn och kan därför inte betraktas som så starka att de motiverar ett namnbyte.”

Värmlands Museum konstaterar i sitt remissvar att man liksom Namnberedningen inte heller känner till omständigheterna kring namngivningen av kvarteret Negern, ”hur det kom sig att man valde detta namn.” Man hänvisar liksom övriga remissinstanser till Kulturmiljölagen och ser inga starka skäl till att namnet bör ändras.

Carlstads-Gillet konstaterar i sitt svar att kvartersnamnen i Karlstad funnits i snart 150 år och ”är en del av stadens kulturhistoria och speglar den tidens värderingar”. Man hänvisar liksom övriga till Kulturmiljölagen och de ”starka skäl” som krävs för en ändring samt framför att ”Carlstads-Gillet uppfattar inte ordet neger som nedsättande och anser att det krävs starkare skäl än dagens värderingar för att göra en ändring av det här slaget.”

Utöver remissvaren lades även ett särskilt yttrande från Namnberedningens sakkunnige Kjell Fredriksson till beslutsunderlaget. Kjell Fredriksson påpekar först att kvartersnamnen sällan är kända av allmänheten, att de lever i ett slags ”törnrosatillvaro” och växer bara när det är dags för planering och nybyggnation, i form av fastighetsbeteckningar och namn på detaljplaner. Kjell Fredriksson refererar därefter till den genomförda remissrundan och de erhållna svaren och anser det ”intressant att notera” att samtliga avstyrker namnändringen. Han beskriver därefter användandet av ordet ”neger” i litteraturen i en historisk kontext och menar att man i Karlstad ”har rätt att använda ett mer än hundraårigt kvartersnamn utan att det ska upplevas som kränkande.” Han beskriver därefter den oklara bakgrunden till namnvalet 1866 och framför hypotesen att namngivningen kan ha påverkats dels av utgivningen av den tidigare refererade ”*Uncle Tom's cabin*” av Harriett Beecher Stowe och dels av utgivningen av Fredrika Bremers ”*Hemmen i den nya världen*” som även denna innehöll stark kritik av negerlaveriet i Amerika. Kjell Fredriksson uppger även den värmländske ingenjören John Eriksson, mannen bakom det bepansrade stridsfartyget *Monitor* – som påverkade utgången av det amerikanska inbördeskriget – som en tänkbar faktor i namngivningen av kvarteret Negern. Avslutningsvis skriver Kjell Fredriksson att man bör vara försiktig med namnändringar men att man även

måste ”ta kränkingsargumentet på allvar” och föreslår att kvartersnamnet därför bör tas bort och fastighetsbeteckningar istället bildas med utgångspunkt i det omgivande traktnamnet *Tingvallastaden*.

Namnberedningen sammanfattade i sin skrivelse synpunkterna från remissinstanserna och hänvisade till Kulturmiljölagens lydelse att god ortnamnsred ska iaktas. Man beskrev hur man tar intryck av att människor känt sig kränkta av namnet och menar i sin avslutande bedömning att det inte kan anses ”överensstämma med god ortnamnsred att det finns officiella namn i kommunen som människor kan känna sig kränkta av” och föreslog därför att Stadsbyggnadsnämnden skulle ta bort namnet.

Inför Stadsbyggnadsnämndens sammanträde i september 2009 inkom ytterligare skrivelser från privatpersoner och från Centrum mot rasism samt en namninsamling med 338 namnunderskrifter till stöd för förslaget att ta bort kvartersnamnet. Ett stort antal debattartiklar och insändare publicerades även under perioden, utöver den omfattande nyhetsbevakningen både lokalt och nationellt.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 23 september 2009 efter omröstning med röstsiffrorna 6-5 att kvartersnamnet *Negern* tas bort i enlighet med namnberedningens förslag. Beslutet vann laga kraft tre veckor senare och fastigheterna i det numer namnlösa kvarteret fick istället namn bildade ur traktnamnet *Tingvallastaden*.

Kommentar: Kvarteret *Negern* är ett exempel på namn som väcker anstöt. Ärendet visar både vilket engagemang ett namn kan uppbåda – trots att det här ”bara” rörde sig om ett tämligen ”osynligt” kvartersnamn – och vilka skilda uppfattningar som kan finnas hos politiker, remissinstanser och allmänhet kring namnet. Karlstads kommun valde att ta bort namnet trots att samtliga remissinstanser ville bevara det. Ärendet visar vilka svåra avvägningar en kommun kan ställas inför när det gäller att pröva ett namns kulturhistoriska värde mot dess lämplighet. Fallet kan även utgöra ett exempel på att ord och begrepp kan få förändrad innebörd över tid. Den exakta uppkomsten och bakgrunden till valet av kvartersnamnet *Negern* är omvittnat oklar, men det är inte uteslutet att det ursprungliga syftet faktiskt var att hedra en utsatt folkgrupp och alls inte att kränka eller nedvärdera denna. Det ska även påpekas att ärendet omgavs av en omfattande mediebevakning och trycket på de beslutande politikerna torde ha varit hårt, vilket kan ha påverkat deras bedömning.

Som ett parallellt exempel kan nämnas *Tattarkullen* som sedan 1807 har varit det officiella namnet på ett kvarter i Varbergs kommun. En romsk kulturförening begärde 2012 att namnet skulle utgå och frågan hamnade hos Kommunfullmäktige som beslutade att låta namnet vara kvar (Svensson, 2012). En representant för Kulturgruppen för resandefolket yttrade sig inför beslutet i tidningen Aftonbladet den 9 mars 2012: ”Tattare har varit ett skällsord för resandefolket och naturligtvis slår det gnistor bland oss äldre när vi hör detta. Men samtidigt så är det så att vi kommit in i en modern tid och kämpar för att vårt folk ska komma fram. Det skulle vara självmord om Tattarkullen tas bort. Det handlar inte bara om en skylt, det är en plats med kulturhistoriskt minne” (Svanberg, 2012).

4.2.9 Värtavägen

Inom stadsdelarna *Östermalm* och *Ladugårdsgärdet* i Stockholms kommun ligger *Värtavägen*. Namnet fastställdes 1912 och syftar på naturnamnen *Stora Värtan* och *Lilla Värtan*, som båda är namn på vatten (fjärdar) i närheten. Det äldsta kända belägget för namnet Värtan är enligt (Stahre, m.fl., 2005, s.128) från 1558 och då i formerna ”wärtänn (värtenn, vertenn)”. Den exakta bakgrunden till namnet Värtan har enligt (Stahre, m.fl., 2005) inte kunnat tolkas, men ”möjligen finns det ett språkligt samband mellan fjärdnamnet och det medeltida namnet på nuvarande *Bogesundslandet*, som var *werö*, senare ombildat till *Väderön*.”

Den 13 juni 2003 inkom en skrivelse till Namnberedningen via Östermalms stadsdelsnämnd från en av de boende på *Värtavägen* med förslaget att byta namn på delen av gatan belägen söder om *Valhallavägen* till Värtavägsallén. Som skäl för förslaget angavs dels att de boende gärna ville ha en namnändring, dels att ”Eftersom Värtavägen är en så lång gata uppstår ofta missförstånd för de som bor vid Värtavägens början”, dels att ett namnbyte skulle ”harmonisera” med gatunamnet *Erik Dahlbergsallén* på andra sidan Fältöversten, dels att en efterled *-allé* skulle kunna ”understryka och bevara den gröna delen av Värtavägen också för framtiden” och dels att det föreslagna namnbytet endast berörde ett fåtal fastigheter, ”så kostnaderna för nya namnskyltar etc torde vara begränsad.”

Fig. 8. Värtavägen söder om Valhallavägen samt Erik Dahlbergsallén i Stockholm

Namnberedningen behandlade skrivelsen vid sitt sammanträde den 16 september 2003 och redovisade sitt ställningstagande i en skrivelse till ingivaren daterad den 7

oktober 2003. Man beslöt avstyrka förslaget och hänvisade till den diskussion som förts vid sammanträdet, där man konstaterade att *Värtavägen* är ”sammanhängande och körbar” hela vägen från *Karlaplan* till *Tegeluddsvägen* och ”kan knappast anses vara mer isolerad och svårfunnen än åtskilliga andra genomkorsade gator i staden” som svar på jämförelsen med den närbelägna *Erik Dahlbergsallén* och dess like norr om *Valhallavägen*, *Erik Dahlbergsgatan*. Vidare konstaterade man att den aktuella delen av *Värtavägen* inte kunde anses vara en allé då den saknade dubbla trädrader. Avslutningsvis refererade Namnberedningen till Kulturmiljölagens regler och konstaterade att namnets ursprung 1912 gav namnet ”en betydande hävd” och att det ”här inte finns tillräckligt starka skäl för ett namnbyte, ens på en del av gatan.”

Den 2 februari 2010 inkom ytterligare en skrivelse till Namnberedningen angående byte av namn på *Värtavägen* söder om *Valhallavägen*, den här gången till namnet *Värtavägs Allé*. Skälen för namnbytet var snarlika de som framfördes i skrivelsen sju år tidigare: gatan är så lång att ”endast ett fåtal människor vet att *Värtavägen* sträcker sig hela vägen upp till *Fältöversten*” och träden längs gatan borde ”avspegla sig i namnet” liksom hos den närbelägna *Erik Dahlbergsallén*.

Namnberedningen diskuterade skrivelsen vid sitt sammanträde den 1 juni 2010 efter en bordläggning vid det föregående sammanträdet och beslöt även denna gång att avstyrka förslaget till namnändring. I sin skrivelse till ingivaren konstaterar Namnberedningen inledningsvis att en snarlik begäran om namnbyte behandlades och avlogs hösten 2003 och att *Värtavägen* även nu korsar *Valhallavägen* och man anger närmast ordagrant samma skäl som senast till stöd för att avstyrka förslaget. Som avslutning på skrivelsen menade Namnberedningen dessutom att ”vinsten med det föreslagna namnbytet heller inte är så stor att den uppväger de omfattande och ofta negativa, praktiska och ekonomiska konsekvenser därav. Nya skyltar, ändringar på kartor och i register, ändringar av adresser på brevpapper och visitkort, i patent- och registreringshandlingar, i GPS-databaser och mycket annat kostar stora pengar.”

Kommentar: De båda ärendena angående namnbyte på del av *Värtavägen* utgör exempel på ”rena” tillämpningar av Kulturmiljölagen (1 kap. 4§). I båda fallen anges i stort sett samma argument för ett namnbyte och Namnberedningen avstyrker i båda fallen, även här med nära nog identiska argument. Trots att fokus från de båda ingivarna till stor del läggs på brister hos det befintliga namnet anser alltså Namnberedningen att skälen inte kan anses vara tillräckligt starka för att kunna tillstyrka förslaget.

4.2.10 Viljo Nousiainens gångväg

Kulturnämnden i Göteborgs kommun fastställde den 2 september 2004 namnet *Viljo Nousiainens Gångväg* som namn på en gångväg i närheten av ”Friidrottens hus” inom stadsdelen Slottsskogen i Göteborg. Förslaget att namnge en gata efter den välkände friidrottstränaren Viljo Nousiainen (1944-1999) inkom till Namnberedningen från en privatperson den 10 mars 2000 och som skäl för namngivningen angav förslagsställaren dels att den avlidne ”gick denna väg så gott som dagligen under drygt tio år”, dels att det saknades ett namn och dels att verksamheter längs

gångvägen skulle kunna erhålla adresser. Till skrivelsen bifogades de minnesord som lästes upp vid Viljo Nousiainens begravning.

Namnberedningens sekreterare besvarade skrivelsen med en egen skrivelse den 17 mars 2000 och konstaterade att namngivningen inte kunde bli aktuell förrän om tidigast fem år, med hänvisning till en regel som anger att minst fem år ska ha förflutit efter frånfället innan en memorialnamngivning kan bli aktuell. Sekreteraren meddelade vidare att ärendet skulle redovisas för Namnberedningen och att namnet troligen skulle hamna i den så kallade "namndatabanken", som vid tidpunkten innehöll ungefär 150 namn. Avslutningsvis meddelade sekreteraren att ärendet skulle tas upp igen 2004 och att om man då fann det lämpligt med en namngivning kunde ärendet förberedas så att en gatunamnskylt kunde sättas upp lagom till Viljo Nousiainens 60-årsdag den 9 mars 2004.

Den 27 november 2003 återkom förslagsställaren med sin förfrågan och Namnberedningen tog upp frågan vid sitt sammanträde den 27 januari 2004 där man konstaterade att Nousiainen fanns i namndatabanken och att det vidare fanns ett antal gångvägar i området som kunde vara "lämpliga i sammanhanget" men valde att bordlägga frågan i avvaktan på kartor över området. Den 29 mars 2004 bordlade man åter frågan men skriver i sitt protokoll bland annat att "Han var en legendarisk och under sin levnad mycket uppskattad friidrottstränare. Förutom att han tränade framgångsrika friidrottare och olympier som bl.a. Patrik Sjöberg fungerade han i lika hög grad som ungdomsledare och förebild för generationer av barn och ungdomar."

Vid Namnberedningens sammanträde den 8 juni 2004 beslöt man slutligen föreslå att Kulturnämnden fastställde namnet *Viljo Nousiainens Gångväg* som namn på gångväg och Kulturnämnden fastställde även namnet den 2 september 2004.

I april 2011 gavs boken "*Det du inte såg*" av Patrik Sjöberg och Markus Lutteman ut på Norstedts förlag. I boken redogör Patrik Sjöberg för hur han i tioårsåldern utsatts för sexuella övergrepp av Viljo Nousiainen, som förutom att vara Patrik Sjöbergs tränare även var dennes styvpappa. Avslöjandena i boken fick stor uppmärksamhet i media och kort tid därefter inkom skrivelser till Namnberedningen i Göteborg med förslag att byta ut namnet, från bland andra Göteborgs Friidrottsförbund och representanter för föreningarna GKIK, IFK Göteborg, IF Kville, Örgryte IS, IK Vikingen och Utby IK samt från en representant för Svenskarnas parti.

Namnberedningen beslutade vid sitt sammanträde den 8 juni 2011 att hänskjuta frågan till Kulturnämnden för beslut och denna beslutade i sin tur att ge Namnberedningen i uppdrag att föreslå nytt namn på Viljo Nousiainens Gångväg. Under rubriken "Förvaltningens bedömning" i ett tjänsteutlåtande daterat den 28 juni 2011 och undertecknat av chefen för Göteborgs kulturförvaltning redogör man för regeln om att vänta fem efter personens frånfälle vid memorialnamngivning och hur denna "kan ses som en säkerhetsventil för att t.ex. undvika att gator/vägar uppkallas efter personer som i efterhand visat sig begått brottsliga handlingar eller där det framkommit andra fakta som gör det olämpligt att personen hedras med ett gatu- eller vägnamn. Det som framkommit om Viljo Nousiainen sker tolv år efter hans död varför det kan vara aktuellt att se över om femårsgränsen bör utsträckas och om

namnberedningens instruktion eventuellt kan kompletteras med någon form av etiska regler.” Avslutningsvis konstaterar man att ”Det kan finnas formella invändningar mot ett namnbyte då det inte finns någon lagkraftvunnen dom om de påstådda brotten. Någon dom kommer dock aldrig falla bl.a. beroende på att den misstänkte är avliden. Med tanke på omständigheterna anser förvaltningen att man i detta fall kan vara beredd att bortse från dessa formalia.”

Namnberedningen föreslog därefter *Friidrottens Väg* som ersättare för namnet *Viljo Nousiainens Gångväg* och Kulturnämnden fastställde förslaget vid sitt sammanträde den 29 september 2011.

Kommentar: Fallet med *Viljo Nousiainens Gångväg* belyser svårigheterna med namngivning efter personer, memorialnamngivning. Att bedöma hur pass förtjänt att memoreras med ett gatunamn en person kan anses vara tillhör sannolikt en namnberedares allra svåraste uppgifter. I fallet med *Viljo Nousiainen* framkom det uppgifter om denne sju år efter att namngivningen ägt rum, vilket fick det beslutande organet att godkänna ett namnbyte. Kulturmiljölagen angavs inte bland beslutsskäl, men namnet var relativt nytt och kunde knappast anses besitta någon betydande hävd. Den berörda förvaltningen angav i sitt yttrande bland annat att det kunde vara aktuellt att utsträcka karantäntiden från dagens fem år i syfte att undvika liknande situationer i framtiden. Något sådant beslut har dock inte fattats i skrivande stund.

4.2.11 SoFo

Inom stadsdelen *Södermalm* i Stockholm förekommer sedan ungefär ett decennium det inofficiella områdesnamnet SoFo (även SOFO och Sofo). Namnet anspelar på det likaledes inofficiella områdesnamnet SoHo (även Soho) på södra delen av Manhattan i New York, vars uppkomst härrör från ett slags förkortning av den geografiska beskrivningen ”South of Houston Street” och sannolikt även anspelar på det officiella stadsdelsnamnet *Soho* i centrala London, där många av stadens teatrar, biografer och andra nöjesetablissemang av tradition är belägna.

New Yorks SoHo utgör tillsammans med bland andra TriBeCa (”Triangle Below Canal Street”) exempel på områden som efter att tidigare ha dominerats av industrilokaler och bostäder för de mindre bemedlade idag utgör de mest attraktiva i New York. Dessa områden brukar ibland användas som exempel på det slags sociala statushöjning av ett område som benämns *gentrifiering*.

Namnet SoFo (”South of Folkungagatan”/”Söder om Folkungagatan”) i Stockholm myntades enligt en källa (Härdmark, 2005) redan 1998 av Per Holm, Fredrik Glejper och Henrik Borggren. Enligt uppgift i artikeln hade de tagit patent på namnet i syfte att ”hindra att kommersiella krafter drar nytta av begreppet”. En sökning i Svensk Varumärkesdatabas ger 2015 dock endast en träff på en gällande registrering avseende namnet SOFO och denna innehas sedan 2013 av SBS Discovery TV och omfattar varuklasserna 9, 16 och 35 (bland annat trycksaker, radio och tv). SBS Discovery TV är ett kommersiellt TV-företag som bland annat driver TV-kanalen Kanal 5 där humorprogrammet ”*Söder om Folkungagatan*” sändes under våren 2014.

Serien beskrev den så kallade hipster-kulturen och utspelades söder om Folkungagatan inom det område som alltså bär det inofficiella namnet SoFo.

Liksom övriga inofficiella områdesnamn saknar SoFo en exakt avgränsning men namnet används relativt flitigt, i första hand av fastighetsmäklare vid annonsering av lägenheter och av restauranger och butiker belägna i närheten av Nytorget på östra Södermalm. 2004 bildades SoFo Företagarförening som enligt uppgift på den egna hemsidan ”jobbar aktivt med att främja området SoFo på Södermalm i Stockholm”. Sofo Företagarförening listar på sin hemsida 96 näringsidkare i området och arrangerar bland annat det återkommande SoFo Night där till exempel butiker och gallerier kan delta och visa upp sina verksamheter. Noteras kan även att en karta på föreningens hemsida (se Fig. 9) visar utbredningen av SoFo som i skrivande stund även sträcker sig några kvarter *norr* om Folkungagatan, namnet till trots.

Fig. 9. ”SoFo” på Södermalm i Stockholms kommun.

Företagarföreningen ansökte i januari 2014 om en så kallad ”administrativ hävning” av SBS Discovery TV:s registrering av varumärket SOFO. Yrkandet ändrades senare till en ”invändning” och Patent- och registreringsverket (PRV) meddelade beslut i ärendet den 21 januari 2015. PRV avslög invändningen med motiveringen att namnet dels ”saknar för registrering erforderlig särskiljningsförmåga, då det inte kan anses vara allmänt känt” och dels att varumärket inte var tillräckligt inarbetat när registreringen beviljades 2013 för att en risk för förväxling skulle vara aktuell.

Beslutet överklagades av Sofo företagarförening till Patentbesvärsrätten den 6 februari 2015. I skrivande stund har Patentbesvärsrätten inte meddelat beslut.

Kommentar: SoFo är ett inofficiellt områdesnamn av det nyare slaget och tycks ha uppkommit i samband med en social statushöjning av området, dock inte som ett resultat av ett planprojekt eller i samband med en exploatering och nybyggnation. Den ursprungliga tanken med namnet förefaller alltså inte ha varit att bevaka några kommersiella intressen men i takt med att namnet ”laddats” med värde tycks viljan att varumärkesskydda namnet ha ökat, vilket den pågående tvisten om äganderätten till varumärket visar. Det har dock aldrig inkommit några förslag till Namnberedningen i Stockholm om att göra namnet till ett officiellt stadsdelsnamn i staden. Om en sådan begäran inkommit hade den med allra största sannolikhet dock inte beviljats, eftersom stadsdelen ju redan har ett namn – *Södermalm* – och eftersom stadgan som reglerar namngivningen i Stockholm (”Namn- och belägenhetsadresstadga för Stockholms stad”, 2011) anger att namn på stadsdelar ”är fastställda av Lantmäteriet”, vilket i praktiken innebär att man inte på egen hand nybildar några namn på redan namngivna stadsdelar inom kommunen. Se även (4.2.5) om Hammarby Sjöstad.

5 Diskussion

Den urbana namngivningen engagerar många människor, även utanför gruppen som handlägger och beslutar om nya namn och alla de som på annat sätt kommer i kontakt med namn i sina arbeten. De många artiklarna i dagspressen och lokaltidningarna bara under det senaste året i Stockholm och de efterföljande insändarna vittnar om ett stort intresse för de urbana namnen. Det förefaller som att deras funktion i allt större utsträckning har börjat handla om mer än enbart att lokalisera en geografisk plats, eller att det åtminstone finns sådana ambitioner i samhället i allt högre grad.

I det här kapitlet sammanfattas och diskuteras resultaten av enkätundersökningen och fallstudierna. Som ett komplement till de genomförda intervjuerna med tjänstemän har ytterligare intervjuer genomförts, dels med några personer som representerar de ortnamnsvårdande institutionerna och dels med några personer knutna till den kommersiella namngivningen. Syftet är att i någon mån försöka lyfta blicken från den enskilde tjänstemannens horisont och att även inkludera synpunkter från andra aktörer inom den urbana namngivningen i arbetets slutsatser.

5.1 Fyra perspektiv på namngivning

Under arbetets gång har flera olika perspektiv på den urbana namngivningen kunnat identifieras och dessa skulle kunna delas in i fyra huvudgrupper: den enskilde *namnbrukarens* perspektiv, det *kommersiella* perspektivet, det *namnvårdande* perspektivet och det *beslutande* perspektivet. Mitt bland dessa fyra olika perspektiv befinner sig de tjänstemän och övriga experter inom namnberedningar eller liknande grupper som är utsedda att ta fram förslag till nya namn för beslut.

Namnbrukarens perspektiv kan i första hand sägas handla om den enskilde boendens eller näringsidkarens syn på sin egen adress och hur väl man anser att den fungerar, inte bara rent praktiskt utan ofta även vilka associationer den kan anses väcka. Några av fallstudierna som redovisats i arbetet berör namnbrukarens perspektiv och i till exempel fallen med Jan Inghe-Hagströms Torg och Bällstaåvägen förefaller det handla om rent praktiska brister i namnen som medfört problem med postleveranser och beställning av taxi med mera. I andra fall kan det röra sig om mindre konkreta brister i namnen, som till exempel Blackebergsbacken och Värtavägen där man kan uppfatta att de framförda synpunkterna mot namnen mer handlar om att man önskar ett namn som kan uppfattas som mer välklingande än det befintliga.

De här tankarna om namn som väcker positiva associationer utmärker givetvis även *det kommersiella perspektivet*, som återfinns hos byggbolag och exploatörer, men även hos mäklare och företagareföreningar, och de delar av kommunerna som arbetar med exploatering och kommunikation. Arbetet har beskrivit några av de namn som de senaste åren uppkommit i Stockholm och som får anses representera ett slags kommersialisering av namngivningen (Hammarby Sjöstad, Västermalm och SoFo) men det finns åtskilliga fler exempel på inofficiella namn såväl i Stockholm som i andra kommuner. Många av de här namnen når och har nått stor spridning genom bostadsannonser och genom material från kommunernas exploateringskontor och via

detaljplanehandlingar. Denna senare spridning av inofficiella namn kan innebära en risk att de uppfattas som officiella eftersom de kommuniceras av representanter för kommunen, även om dessa inte är direkt involverade i den officiella namngivningen. Denna skillnad är givetvis inte lätt att uppfatta för en utomstående och kan bädda för att inofficiella namn får en ytterligare spridning som kan skapa otydlighet.

Med *det namnvårdande perspektivet* åsyftas synen på namn hos de institutioner som arbetar med ortnamnsvård i Sverige, alltså bland andra Lantmäteriet i rollen som ”nationell ortnamnsmyndighet”, Riksantikvarieämbetet och Ortnamnsrådet, den senare i ett slags övergripande och samordnande roll. Här läggs fokus på begreppet *god ortnamns sed* som det beskrivs i Kulturmiljölagens hänsynsparagraf. Den här gruppens perspektiv handlar till stor del om bevarande och präglas av ett slags långsiktighet och konsekvens i hur namn tillskapas. Till Lantmäteriets uppgifter i den här rollen hör att tillhandahålla utbildningar för kommunerna och att i det löpande arbetet med namngivning kunna bistå kommunerna med kunskap och stöd.

Inom den urbana namngivningen återfinns *det beslutande perspektivet* givetvis hos dem som beslutar om nya namn och dessa är vanligtvis politiker. Dessa har alltså att ta ställning till de beslutsförslag som presenteras för dem av en namnberedning eller motsvarande och fatta de slutgiltiga besluten. Den egentliga makten över frågorna ligger således här och de har därmed ett särskilt ansvar för namngivningen. Eftersom namn är något som intresserar och engagerar många ligger det nära till hands att tänka att politiker som vill nå ut bland medborgarna kan lockas till att sätta sin egen prägel på namngivningen och kommunicera ut detta via media. Särskilt gäller det kanske vid memorialnamngivning, där det är lätt att se de positiva effekter för en politiker som kan tänkas vara resultatet av att förknippas med till exempel en folkkär artist eller författare genom att föreslå en namngivning efter honom eller henne.

Det konkreta arbetet med att ta fram namnförslag utförs som redovisats tidigare i de flesta kommuner av tjänstemän och/eller olika experter och dessa ska i sin uppgift försöka hitta lämpliga namn. Deras arbete går alltså ut på att på egen hand föreslå namn i samband med nyexploatering och även att ta ställning till förslag utifrån, till exempel avseende ändringar av befintliga namn eller förslag om memorialnamn. Den här uppgiften som förslagsställare ställer ganska stora krav på de personer som är utsedda att utföra den, speciellt med tanke på att namnen förhoppningsvis ska finnas och fungera under lång tid framöver.

5.2 Namnändringar och områdesnamn – flera perspektiv

Arbetets två huvudspår handlar om *namnändringar* och *inofficiella namn* inom den urbana namnfloran. Inför den här avslutande diskussionen har telefonintervjuer genomförts med Staffan Nyström, som bland annat är ordförande i Namnberedningen i Stockholm och verksam i Ortnamnsrådet förutom flera internationella uppdrag, samt Annette Torensjö, som bland annat är chef för Lantmäteriets ortnamnssektion och ledamot i Namnberedningen i Gävle samt del i FN:s expertorgan om namnfrågor (UNEGN). Vidare har Jussi Karlgren, professor i språkteknologi vid KTH och namnkonsult, samt två representanter för byggbolaget Skanska: Maria Campos Björkquist, Marketing Strategist, samt den före detta projektledaren för projekten

Västermalms Strand, Västermalms Atrium och Västermalmsterrassen, samtliga belägna i Stockholms kommun, Hansi Karppinen, intervjuats via e-post.

5.2.1 Tjänstemannens perspektiv

Enkätundersökningen som genomförts under arbetet omfattar en knapp tiondel av landets kommuner och kan därmed alltså inte anses utgöra något statistiskt säkerställt underlag i egentlig mening. De erhållna resultaten är dock påfallande entydiga, vilket gör att man ändå kan låta dem utgöra åtminstone ett visst underlag för en avslutande diskussion och slutsatser. När man sammanfattar enkäten kan man konstatera att i stort sett alla de undersökta kommunerna arbetar likadant med namnfrågor vad gäller den beredande och den beslutande organisationen. De tillfrågade tjänstemännen är överlag väl insatta i lydelsen hos Kulturmiljölagens hänsynsparagraf och arbetar i enlighet med denna. Några påpekar vidare att de redan tidigare arbetade på samma sätt och att införandet av paragrafen år 2000 endast bekräftade eller gav ett mer formaliserat stöd för arbetet. Dessa svar ligger helt i linje med de båda större enkätundersökningar kring Kulturmiljölagens hänsynsparagraf som genomfördes 2006 och 2011 av Riksantikvarieämbetet respektive Uppsala universitet.

Även angående de inofficiella namnen svarade de i arbetet tillfrågade kommunerna ganska likartat, alltså att sådana förekom men att de inte utgjorde något stort problem och ofta klingar av efterhand. De genomförda fallstudierna, kanske speciellt de pågående rättsliga processerna kring namnet SoFo, vittnar åtminstone till viss del om att dessa namn kan anses ha ett stort kommersiellt värde, vilket ju också lär vara en stor del i bakgrunden till att de uppkommer överhuvudtaget.

Som nämnts tidigare i arbetet intar de inofficiella namn som förekommer i material från kommunerna en särskild ställning då de lätt kan uppfattas som officiella. Kommunens olika roller (exploatör, planförfattare, kommunikatör, namngivare) är givetvis inte enkla att särskilja för en utomstående, vilket ställer krav på samordning mellan de olika förvaltningarna för att undvika onödiga missförstånd.

5.2.2 Ortnamnsvårdens perspektiv

Staffan Nyström menar att de föreslagna ändringarna av befintliga namn ofta handlar om att man anser att namnet är ”fult” eller ”opassande”, eller ”för neutralt”: ”Man har sociala ambitioner med sitt namn, även om det inte sägs rakt ut.” Man önskar få ett ”välklingande” eller ”nobiliserat” namn som kan ge ett ”lyft på den sociala skalan.” Annette Torensjö menar att detta sätt att försöka göra en plats mer attraktiv genom ett slags geografisk *re-branding* inte alls är så effektiv som de som efterfrågar den anser: ”Jag brukar säga: Namnmagi fungerar aldrig.” Angående mängden konkreta ärenden som tagits upp för prövning när det gäller namnändringar menar både Staffan Nyström och Annette Torensjö att den varit relativt konstant de senaste åren, men Annette ser en stor förändring i antalet ärenden som överklagas till högre instanser; när hon började arbeta 1987 överklagades nästan ingenting – idag överklagas nästan varje namnbeslut till den högsta instansen, regeringen.

Staffan Nyström menar att det offentliga rummet kommersialiserats de senaste åren: ”Namn betraktas mer och mer som varumärken och den primära funktionen hos

ortnamn har hamnat i bakgrunden.” Även Annette Torensjö anser att bruket av inofficiella namn i kommersiellt syfte har ökat och beskriver det som ett slags ”parallell” namngivning, i betydelsen att de inofficiella namnen existerar jämsides med de officiella namnen och att det sällan framförs några förslag att faktiskt göra namnen officiella.

Angående de praktiska problemen som denna parallella eller dubbla namngivning kan tänkas medföra tar Staffan Nyström upp relationen mellan kommunerna och Trafikverket och den otydlighet som kan finnas kring var ansvaret eller mandatet hos respektive namngivare börjar och slutar. Rent praktiskt kan detta innebära att Trafikverkets skyltar innehåller namn som inte är officiellt fastställda i staden; som exempel kan nämnas skyltarna till Hammarby Sjöstad och Hornsberg i Stockholm, samt trafikplatser/rondeller som har ett namn fastställt av Trafikverket och ett annat namn som fastställts av kommunen. Två av de tillfrågade kommunerna i det här arbetets enkätundersökning påtalade samma problem med Trafikverket. Annette Torensjö tar upp Räddningstjänstens behov av entydiga och officiella namn som ett tänkbart problem med inofficiella namn; en ambulans vet helt inte var den ska åka om det angivna namnet inte står att finna i kartan. Vidare menar hon att ett utökat bruk av inofficiella namn kan medföra en ”generell osäkerhet kring namnfloran i en kommun” som kan ”undergräva” en namnberednings arbete.

Tendensen till en ökad kommersialisering av det offentliga rummet och därmed även av namnfloran förefaller vara tydligast där priserna på bostäder är högst, alltså i de större städerna och i synnerhet i Stockholm. Staffan Nyström, som är internationellt verksam som ortnamnsexpert, menar att ”tendensen är densamma i hela västvärlden. Vi lever inte i någon bubbla. Utvecklingen har gått längst i USA, där större företag köper rätten att namnge gator.”

5.2.3 Den kommersiella namngivningens perspektiv

Språkteknologen och namnkonsulten Jussi Karlgren engagerades av fastighetsägaren vid namngivningen av det köpcentrum på Kungsholmen i Stockholm som kom att få namnet Västermalmsgallerian. Han har även varit involverad i flera liknande kommersiella namngivningar och beskriver en ganska omfattande process som han brukar tillämpa när liknande namn tas fram. Efter ett antal ”brainstorming-sessioner” med beställaren uppmanar Jussi Karlgren denne att testa namnen genom att ”formulera ett antal fraser där namnet ska funka – som ett minireplikskifte – och ber dem säga det till sig själv några gånger och känna på hur det ligger i munnen.” Vidare uppger Jussi Karlgren att han brukar ”varna för alltför kul och fyndiga namn – skojighet har en lite kort halveringstid och lång irritationstid därefter.” Angående eventuella problem med inofficiella ortnamn, som till exempel Västermalm, menar Jussi Karlgren att några sådana inte finns ”om de inte förvirrar. Det enda som kan vara dåligt med namn i allmänhet är om de leder tankarna fel och för platsnamn i synnerhet om de får folk att gå vilse. Här skulle det väl vara om någon hör fel och tror sig vara på väg till Östermalm – men att öster och väster låter lite lika får vi svenskspråkiga stå ut med i andra sammanhang också.”

Maria Campos Björkquist är Marketing Strategist på byggbolaget Skanska och var involverad i namngivningen av bolagets projekt Västermalms Strand, Västermalms Atrium och Västermalmsterrassen på Kungsholmen i Stockholm. Hon berättar om tillblivelsen av de nya namnen och hur de anspelar på köpcentrumet i närheten: ”Vi har alltid en namnprocess och i detta fallet så var Västermalmsgallerian ett etablerat namn som vi valde att ta rygg på.” I nuläget finns dock inga konkreta planer på att försöka göra Västermalm till ett officiellt namn på stadsdelen, åtminstone inte ”som egennyttig strategi.” Angående hur viktigt ett namn generellt är för ett bostadsprojekt säger Maria Campos Björkquist: ”Namn är alltid en viktig del av ett erbjudande. I större utvecklingsprojekt desto större.” Hennes före detta kollega Hansi Karppinen ansvarade för de ovan nämnda projekten och svarar på samma fråga såhär: ”Ett bra namn kan ge uppmärksamhet och möjligtvis få fler personer att få upp ögonen för ett projekt, men jag tror inte att det generellt sett är namnet som avgör om man köper eller inte. Men ett bra och framförallt rättvisande namn ihop med en marknadsföring som speglar projektets värden kan eventuellt ge upphov till fler intressenter.”

En särskilt stark attraktion förefaller New York utgöra inom den kommersiella namnsättningen; det i arbetet behandlade *SoFo* har den senaste tiden fått sällskap av *Midtown* som benämning på en del av stadsdelen Norrmalm i Stockholm; ett projekt under uppförande vid Hötorget i Stockholm har fått tillägget *Haymarket* och ett pågående bostadsprojekt på Sandåsgatan 79 invid Gärdet i Stockholm har begåvats med namnet *79 & Park* efter det vedertagna sättet att ange belägenhet på Manhattan i New York, där siffran alltså representerar gatunummer och *park* syftar på den särskilt eftertraktade adressen Park Avenue.

5.3 Avslutande diskussion

Oavsett hur stor vikt man väljer att fästa vid ett namn så kan man lätt konstatera att det finns gott om inofficiella ortnamn idag. En titt i någon av dagstidningarnas bostadsbilagor innebär att man får stifta bekantskap med massor av namn som inte står att finna i några officiella kartverk. Ofta synes de här nya namnen ha valts för att väcka positiva associationer och anspela på något attraktivt attribut såsom de i arbetet nämnda *sjöstad* (i Hammarby Sjöstad m.fl.) eller *parkstad* (Vällingby Parkstad m.fl.), eller det likaledes populära *strand* (Gävle Strand m.fl.) eller efterlikna någon befintlig plats med särskild attraktionskraft; exemplet med Västermalm skulle kunna tänkas anspela på Östermalm, som är det område i Stockholm där bostadspriserna är allra högst. Stadsutvecklingsprojektet Norra Djurgårdsstaden inom stadsdelen Hjorthagen i Stockholm kan tänkas anspela på den exklusiva stadsdelen Djurgården, fast med den populära efterleden *–staden* som en extra liten bonus. I västra Stockholm pågår en omvandling till bostäder av det tidigare mentalsjukhuset Beckomberga, ett namn som hos många äldre stockholmare väcker negativa associationer. Kanske är det därför som de nya bostäderna nu lanseras under namnet *Brommas Nya Beckomberga*, med ett slags förskjutning av fokus från Beckomberga till det traditionellt sett mer attraktiva Bromma och med ordet Nya som ett språkligt ”fogmedel” för att ytterligare understryka avståndet till det gamla.

Det ligger givetvis i sakens natur att de kommersiella namngivarna inte är bundna av de principer och regler som styr den officiella namngivningen. Tvärtom kan det

rentav vara en fördel att bryta mot gängse skrivregler om detta innebär att man lyckas väcka uppmärksamhet för ett projekt eller en verksamhet. Som exempel kan nämnas namn med versal i mitten, som *ArlandaStad* i Sigtuna kommun och *KulTuren* i Emmaboda kommun, och det stadigt ökande antalet namn på engelska, som *Stockholm Royal Seaport*. Ett annat vanligt förekommande fenomen inom den kommersiella namngivningen är så kallad ”gammalstavning” (Nyström, 2011), där man medvetet väljer en äldre stavning i syfte att ”ge en viss patina åt platsen”, som *Ulfsunda Slottspark* och *Saltsjöqvarn* i Stockholm respektive Nacka.

I det fjortonde avsnittet av podcasten ”*Staden*”, som ges ut i samarbete med Sveriges Arkitekter och tidskriften *Arkitektur*, refererar journalisten Dan Hallemar i samtal med urbanhistorikern och författaren Håkan Forsell till ”en idé om staden som en transaktionsmaskin” med anledning av Londons finansiella historia och alltjämt starka ställning som kommersiellt attraktiv storstad. Kanske är den idén ännu inte möjlig att fullt ut tillämpa på svenska förhållanden, men det står helt klart att den officiella namngivningen i Sverige står inför flera utmaningar som ställer krav på tydlighet och kunskap för att namnen ska kunna fortsätta fylla sin funktion.

6 Slutsatser

Den genomförda enkätundersökningen visar att de undersökta kommunerna arbetar metodiskt med namnfrågor. Kunskapen om Kulturmiljölagens 1 kap. 4§ är generellt mycket god och den används som ett stöd i arbetet. Förslag om namnändringar är relativt ovanliga och tillstyrks endast om starka skäl finnes, vilket nästan uteslutande handlar om brister i det befintliga namnet som medför konkreta, praktiska problem med till exempel förväxling eller orientering. Inofficiella namn förekommer i nästan samtliga av de undersökta kommunerna, men anses av de tillfrågade tjänstemännen inte utgöra något direkt problem då de oftast klingar av efterhand.

En delvis annan bild av eventuella problem med de inofficiella namnen ges av Staffan Nyström och Annette Torensjö, som båda anser att den ökande kommersialiseringen på sikt kan leda till en otydlighet och risk för sammanblandning mellan officiella och inofficiella namn. Särskilt stor är denna risk när avsändaren är en myndighet som Trafikverket eller representant för en kommun, i till exempel rollen som exploitör.

Under arbetets gång har olika frågeställningar avseende namngivning behandlats med förhoppningen att ur det undersökta materialet kunna dra lärdomar som kan vara till nytta för alla som arbetar med namngivning. Dessa lärdomar presenteras här.

Utbildning: För att säkerställa en fortsatt hög kunskapsnivå bland de tjänstemän och/eller politiker som handlägger och beslutar i namnärenden är det viktigt att dessa erbjuds den utbildning och den tillgång till informationsmaterial och stöd med mera som behövs för att de ska kunna utföra sitt arbete. Särskilt viktigt är detta kanske i mindre kommuner där namnärenden ofta hanteras av en enda tjänsteman som helt saknar kollegor att diskutera med.

Samverkan mellan tjänstemän i olika kommuner i syfte att dela erfarenheter och kanske finna en gemensam grund för sina ställningstaganden. Samverkan bör även eftersträvas mellan olika namngivare, till exempel kommunen och Trafikverket, för att klargöra respektive myndighets ansvar och undvika ”dubbel” namnsättning.

Information om namngivning inom den egna kommunen, särskilt till dem som arbetar med exploatering och planering, angående vikten av tydlighet när det gäller inofficiella namn med kommunen som avsändare. Ett konkret sätt att särskilja så kallade arbetsnamn från de officiellt fastställda namnen är att skriva de förstnämnda med citationstecken i till exempel detaljplanehandlingar.

Att vara med tidigt i planprocessen med den officiella namngivningen är något som kan minska risken för att inofficiella namn uppkommer i onödan och börjar användas på ett sätt så att de kan uppfattas som officiella namn. Att i ett senare skede då komma in med ”nya” namn kan skapa irritation och otydlighet.

Memorialnamngivning bör användas med stor försiktighet, vilket visas genom studien av Viljo Nousiainens gångväg i Göteborg. En utsträckning av den tillämpade karantäntiden till mer än fem år kan vara ett sätt att undvika problem.

7 Källförteckning

7.1 Litteratur

Grünbaum, C. (1989)

Ortnamn – namngivning och namnskick i kommunerna
Svenska kommunförbundet, Stockholm

Lantmäteriet (2005)

Standardisering av geografiska namn – om FN:s ortnamnsarbete
Ortnamn och namnvård 7, LMV-rapport 2005:1, Lantmäteriet, Gävle

Lantmäteriverket (1997)

Ortnamn, fastighetsbildning och fastighetsregistrering
Ortnamn och namnvård 1, LMV-rapport 1997:9, Lantmäteriverket, Gävle

Lantmäteriverket (2001)

God ortnamnsred. Ortnamnsrådets handledning i namnvård
Ortnamn och namnvård 6, LMV-rapport 2001:4, Lantmäteriverket, Gävle

Nyström, S. (2001)

Ortnamnen och kulturminneslagen – om tolkning och tillämpning av begreppet god ortnamnsred
Riksantikvariets förlag, Stockholm

Pamp, B. (1988)

Ortnamnen i Sverige, femte upplagan
Studentlitteratur, Lund

Selander, N. och E. (1920)

Två gamla Stockholmares anteckningar
Norstedts förlag, Stockholm

Stahre, N-G., Fogelström, P. A., Ferenius, J., Lundqvist, G. (2005)

Stockholms gatunamn, tredje upplagan
Stockholmia förlag, Stockholm

7.2 Artiklar

Bothin, J. (2012)

Upp till kamp för namnet Hammarby Sjöstad
Sjöstadsbladet, den 20 november 2012

Cornell, P. (2012)

Nu vill staden kasta ut Sjöstadens grundare
Södermalmsnytt, den 23 mars 2012

- Fahlander, T. (2010)
Uppror mot upprörande ortnamn
Språktidningen, nummer 4, september 2010. (s.30-33)
- Härdmark, E. (2005)
SoFo – hetast i Stockholm
Aftonbladet, den 31 augusti 2005
- Nilsson, L., Nyström, S., Torensjö, A. (2009)
Swedish place-name legislation and its emphasis on the preservation of geographical names as a part of the nation's cultural heritage
Wiener Schriften zur Geographie und Kartografie. Band 18. (s.59-63)
- Nyström, S. (2005)
Memorialnamn – möjligheter och problem?
Nytt om namn. Meldingsblad for norsk namnelag, nummer 42
- Nyström, S. (2009)
The Place-Name Advisory Board and national name standardization in Sweden
Beihefte zur Österreichischen Namenforschung. Band 6. (s.71-81)
- Nyström, S. (2010)
Urban namngivning – något om makt, metoder och mål
Kungl. Gustav Adolfs Akademiens årsbok 2010. (s. 43-58)
- Nyström, S. (2011)
Att sälja en vision – om ”mäklarnamn”, annonser och den stockholmska verkligheten
Handlingar från NORNA:s 42 symposium i Helsingfors den 10-12 november 2011. NORNA-rapporter 90. (s.153-168)
- Nyström, S. (2015)
Swedish place-name legislation: application, evaluation, revision
Onoma. Journal of the International Council of Onomastic Sciences. Vol. 48 (2013). (s. 119-136.)
- Pozar, T. (2014)
”Döp området till Västermalm”
Vårt Kungsholmen, den 14 februari 2014
- Propper, G. (2004)
Något om tryckta ortskartor över Stockholm och deras bakgrund
http://www.vobam.se/layout_kartografi.php?submeny=stockholmskartor2004
(Om kartan ”Charta Öfwer Kungsholmen Eller Stockholms Wästre Malm”)
- Ritzen, J. (2014)
”Norra Djurgårdsstaden för svårt att uttala”
Dagens Nyheter, den 8 oktober 2014

Svanberg, N (2012)
”Fel att ta bort ’Tattarkullen’”
Aftonbladet, den 9 mars 2012

Svensson, A. (2012)
Negerbyn är historia – Tattarkullen lever vidare
Språktidningen, den 3 juli 2012

Tunström, M. (2010)
Ditt namn ska vara stad
Tidskriften Arkitektur, nummer 5, 2010

7.3 Protokoll och beslut, m.m.

Protokoll fört vid Byggnadsnämndens namnberedning, Stockholm, den 7 juni 1956
§3, om arbetsnamn

Angående Jan Inghe-Hagströms Torg i Stockholm:

Protokoll fört vid namnberedningens sammanträde, Stockholm, den 12 december 2006, §14 ”Namnsättning av Dp 2004-20921, Södra Hammarbyhamnen (dnr 2005-16858)”, om namnen Hamntorget, Anders Franzéns Park, m.fl.

Protokoll fört vid namnberedningens sammanträde, Stockholm, den 29 januari 2008, §15 ”Återremiss från stadsbyggnadsnämnden av namn för gator m.m. i Södra Hammarbyhamnen (dnr 2007-16534) samt begäran om namnsättning efter Jan Inghe-Hagström (dnr 2007-17697), om namnet Jan Inghe-Hagströms Torg

Protokoll fört vid namnberedningens sammanträde, Stockholm, den 5 mars 2012, §6 ”Skrivelse 2012-02-03 av Ann Runfors angående adressnamnet Jan Inghe-Hagströms Torg, Södra Hammarbyhamnen (dnr 2011-18889) skrivelser från boende, om förslag att byta ut namnet Jan Inghe-Hagströms Torg samt namnberedningens skrivelse till stadsbyggnadsnämnden (dnr 2011-18889-44)

Protokoll fört vid stadsbyggnadsnämndens sammanträde, Stockholm, den 29 mars 2012, §36 ”Skrivelser och namnunderskrifter beträffande namnet Jan Inghe-Hagströms Torg. Dnr 2011-18889-44”

Angående Olof Palmes gata i Stockholm:

Skrivelse till Byggnadsnämnden från gruppledarna för de politiska partierna, Stockholm, den 5 mars 1986, angående byte av namnet Tunnelgatan till Olof Palmes gata (Dnr 838-0-17-86)

Protokoll fört vid sammanträde i Byggnadsnämndens Namnberedning, Stockholm, måndagen den 17 mars 1986, §2 angående Tunnelgatan/Olof Palmes gata (Namnberedningens registratur nr 16/1986)

Protokoll fört vid sammanträde i Byggnadsnämndens Namnberedning, Stockholm, den 18 november 1991, §6 angående förslag att även resterande del av Tunnelgatan ges namnet Olof Palmes gata

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 2 juni 2009, §9 angående förslag att byta Olof Palmes gata till det ursprungliga Tunnelgatan (dnr 2009-06478)

Angående Blackebergsbacken i Stockholm:

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 22 september 2009, §12 Skrivelse 2009-06-18 från Harald Wiklund rörande byte av namn på Blackebergsbacken (dnr 2009-11634)

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 26 januari 2010, §9, Skrivelser om namnbyte på Blackebergsbacken, Blackeberg (dnr 2009-11634)

Yttrande från namnberedningen, Stockholm, den 8 februari 2010, angående ”Begäran om byte av namn på gata från Blackebergsbacken till Mälarbacken” (dnr 2009-11634)

Protokoll fört vid stadsbyggnadsnämndens sammanträden, Stockholm, den 11 mars 2010 och den 25 mars 2010, §§29 och 26, ”Begäran om byte av namn på gata från Blackebergsbacken till Mälarbacken” (dnr 2009-11634)

Angående ”barnboksnamnen” i Mariehäll i Stockholm:

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 29 maj 2007, §13 Omprövning av förslagna namn i Mariehäll, knutna till Astrid Lindgrens litterära värld (dnr 2007-00849, dnr 2006-21618, dnr 2007-03663 och dnr 2006-19052)

Angående Krakel Spektakels gata i Stockholm:

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 2 december 2010, §9 Skrivelse beträffande gatunamn i Annedalsområdet (Krakel Spektakels gata)

Protokoll fört vid stadsbyggnadsnämndens sammanträde, Stockholm, den 14 april 2011, §27 Förslag till ändrat namn på gata i stadsdelen Mariehäll

Angående ”Hammarby Sjöstad” i Stockholm:

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 21 september 2010, §22 ”Skrivelse angående ändring av stadsdelsnamnet Södra Hammarbyhamnen m.m.” (om ”Hammarby Sjöstad”)

Angående Bällstaåvägen i Stockholm:

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 25 september 2007, §25 Namnsättning av Dp 2006-05951, Mariehäll (dnr 2006-19052)

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 8 december 2014, §5 Skrivelse med förslag om namnbyte på Bällstaåvägen, Mariehäll (dnr 2014-18201)

Protokoll fört vid stadsbyggnadsnämndens sammanträde, Stockholm, den 15 januari 2015, §24 Skrivelse från medborgare om ändring av namn på gata i Mariehäll, Dnr 2014-18201

Angående kvarteret Negern i Karlstad:

Protokoll och namnberedningens tjänsteskrivelse i ärende SBN-2008-160, "Förslag att ändra namn på kvarteret Negern i Karlstads kommun", Stadsbyggnadsnämnden, Karlstad, den 23 september 2009

Angående Värtavägen i Stockholm:

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 16 september 2003, §3 Skrivelse om namnbyte på del av Värtavägen, Östermalm (dnr 2003-09172)

Protokoll fört vid sammanträde i namnberedningen, Stockholm, den 1 juni 2010, §13 Skrivelse om namnbyte på gata vid Karlaplan, Östermalm (dnr 2010-03648)

Angående Viljo Nousiainens Gångväg i Göteborg:

Protokoll fört vid Göteborgs stads namnberednings sammanträden, Göteborg, den 27 januari 2004, den 29 mars 2004 och den 8 juni 2004 angående gatunamn till minne av Viljo Nousiainen (Dnr 0127-04)

Tjänsteutlåtande upprättat den 28 juni 2011 av Göteborgs kulturförvaltning angående förslag till ändring av vägnamnet Viljo Nousiainens Gångväg (Dnr 0779/11)

Protokoll fört vid sammanträde i Kulturnämnden, Göteborgs stad, den 29 september 2011, §164 Ärenden från namnberedningen (fastställande av Friidrottens Väg)

Angående "SoFo" i Stockholm:

Beslut i invändningsärende 2014/0003/0001 om varumärket "SOFO"
Patent- och registreringsverket, den 21 januari 2015

7.4 Författningar, betänkanden, m.m.

Fastighetsregisterkungörelsen (1974:1059)

Ortnamns värde och vård (SOU 1982:45)

Lag (1988:950) om kulturminnen m.m.

Skyddet av kulturmiljön (SOU 1996:128)

Förordning (2009:946) med instruktion för Lantmäteriet

7.5 Rapporter, m.m.

United Nations Group Of Experts On Geographical Names (2002)
Commemorative naming practices for geographical features
FN-resolution (VIII/2), 2002

Magnusson, S. (2013)
Jämställda gatan – personbaserade gatunamn och ideologierna bakom
Examensarbete vid Uppsala universitet, institutionen för nordiska språk

Nyström, S. och Karlsson, J. (2006)
God ortnamnsed i kommunerna? En enkätundersökning kring den kommunala ortnamnsverksamheten i förhållande till paragrafen om ortnamn i kulturminneslagen
Riksantikvarieämbetet, rapport 2006:5

Hammarby Sjöstad – Fördjupning av översiktsplan
Stockholms stadsbyggnadskontor (1991)

7.6 Muntliga källor

Intervjuer med kommunala tjänstemän som handlägger namnändren i 25 svenska kommuner, november – december 2014. De undersökta kommunerna är: Askersund, Burlöv, Båstad, Gislaved, Gävle, Göteborg, Haninge, Håbo, Kalmar, Kiruna, Lilla Edet, Luleå, Lund, Malmö, Norrtälje, Oxelösund, Skellefteå, Solna, Stockholm, Storuman, Sundsvall, Tanum, Västervik, Umeå och Västerås.

Intervjuer med Staffan Nyström, professor, nordiska språk vid Uppsala universitet samt ordförande i namnberedningen för Stockholms stad, mars-april 2015.

Intervju med Annette Torensjö, chef för ortnamnssektionen på Lantmäteriet samt ansvarig tjänsteman i Ortnamnsrådet. Intervjun genomfördes via telefon i april 2015.

7.7 Övriga källor

Svensk Varumärkesdatabas, sökning på ”SOFO” den 14 februari 2015
URL: <https://was.prv.se/VarumarkesDb/searchMain.jsp>

Ortnamnsregistret, sökning på ”Västermalm” den 19 mars 2015
URL: <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret/sok-i-registret.html>

Jussi Karlgren, professor i språkteknologi vid Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) i Stockholm, intervjuad via e-post i mars 2015 angående namnen "Västermalm", "Västermalmsgallerian", m.m.

Hansi Karppinen, f.d. projektledare hos Skanska Nya Hem, intervjuad via e-post i mars 2015 angående "Västermalm", m.m.

Maria Campos Björkquist, Marketing Strategist, Skanska Sverige AB, intervjuad via e-post i mars 2015 angående "Västermalm", m.m.

Jan Wirdenius, Sigtuna kommun, angående barnrättsperspektivet i kommunala beslut, intervjuad via telefon i april 2015.

Podcasten "Staden", avsnitt 14, den 28 februari 2014
Sveriges Arkitekter och Tidskriften Arkitektur

Övriga källor, ej refererade i arbetet

Angående terminologi, principer för namngivning och namnens funktion, m.m.:

Jarlbo, P., (2007)
Kalmars gatunamn: om gator och vägar i Kalmar kommun
Kalmar kommun samhällsbyggnadskontoret, Kalmar

Lindstam, C. S., (1986)
Göteborgs gatunamn, tredje upplagan
Göteborgs kommun, Göteborg

Angående inspiration till arbetet och till fallstudier, m.m.:

Barth-Kroon, V. (2014)
Vad betyder väl ett namn? Ganska mycket, tydligen.
Dagens Nyheter, den 28 februari 2014

Barth-Kroon, V. (2014)
Så döper de om Stockholm
Dagens Nyheter, den 8 augusti 2014

Barth-Kroon, V. (2014)
Får Midtown fart på bostadsförsäljningen?
Dagens Nyheter, den 8 oktober 2014

Löfvenberg, J. (2015)
SBS Discovery TV vinner tvisten om SoFo
Dagens Media, den 2 februari 2015

Löfvendahl, B. (2015)
Reklamens språk blir sällan långlivat

Svenska Dagbladet, den 5 januari 2015

Nyström, S. (2010)

Etymologiprincipen som ledstjärna för ortnamnsvården? Fallen Toasjö och Stallösa
Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 2010. (s. 19-33)

Ritzen, J. (2014)

”Norra Djurgårdsstaden för svårt att uttala”
Dagens Nyheter, den 8 oktober 2014

Thorsén, P. (2011)

Efter NA-reporterens bok – Viljos väg får nytt namn
Nerikes Allehanda, den 21 oktober 2011

8 Figurförteckning

1. Utdrag ur registerkartan, Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun
2. Foto: författaren
3. Karta från Namnberedningens registratur, Stockholms stadsbyggnadskontor
4. Bilder hämtade från hemsidor tillhörande Diligentia (www.thecornerhouse.se), Stockholms kommun (www.stockholm.se), SoFo Företagarförening (www.sofo-stockholm.se) och Oscar Properties (www.oscarproperties.com).
5. Foto: författaren
6. Karta från Namnberedningens beslutsförslag, Stockholms stadsbyggnadskontor
7. Karta tillhörande beslut om omregistrering av fastigheter belägna i kvarteret Negern, Lantmäterimyndigheten i Karlstads kommun
8. Utdrag ur registerkartan, Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun
9. SoFo Företagarförening, www.sofo-stockholm.se/karta